

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

*N:r 2
Febr.
1948.
Pris 65 öre*

STOCKHOLM
med omgivningar

A.-B. ARBETARNES TRYCKERI

Barnhusgatan 14 — STOCKHOLM
Tel. 10 22 76, 11 11 92 — Postg. 4739

Böcker — Tidskrifter — Blanketter

GRUS och SINGEL

Sven Karlsson,

Lindalen, Trollbäcken.

Telefoner:

Grustagen: Älta 266, 466

Bostaden: Älta 366

BETALD ANNONSPLOTS

BODEN

N. G. Lidfeldts PLATSLAGERI

— Tel. 2313 —

— Allt inom branschen —

REKOMMENDERAS

Det godaste kaffet

får Ni i

KAFÉ-KIOSKEN

Ava-heden.

Ny regim!

Tel. 651 27

NYSTEDTS

KONDITORI & BAGERI

Kungsgatan 38 — BODEN

REKOMMENDERAS

Tel. 26 05, 13 65 - Bost. 26 05

VID BEHOV AV BIL

Ring 1410 eller namnanrop "TAXI".

Bodens Droskägareförening u. p. a.,
Kungsgatan 12.

BORENSBERG

BETALD ANNONSPLOTS

**BORÅS och SÖDRA
ÄLVSBOGERS LÄN**

MEKANISKA VERKSTADEN AUTO
Olofsholmsg. 16. Tel. 116 05, 124 02, 151 02

BIL-RESERVELAR
REPARATIONER
BÄRGNINGAR

BORÅS och SÖDRA ÄLVSBOGERS LÄN

Andrées Begravningsbyrå Efr.

NILS HULTCRANTZ

Södra Kyrkogat. 52, B o r å s. Tel. 141 28
Humana priser.

Ombesörjer alla Begravningar och Eld-
begängelser med omsorg och pietet.

BERNERS AKTIEBOLAG

B O R Å S

Blekning, färgning, appretering och
impregnering av bomullsvävnader och
bomullsgarn

BORÅS EXPORTAFFÄR

Köpare till

Järn- o. Metallsrot samt Textilavfall

Kräkeredsvägen 6 — Telefon 156 20

— B O R Å S —

AB. Corsettindustri

— B O R Å S —

NAMNANROP:

A. B. C.-KORSETT

Allt elektriskt

hos

AB LINDSTRÖM & SJÖBERG

B o r å s

Tel. 103 22, 100 14

Aktiebolaget

Pettersson & Tisell

Kinnahult

Hjelms Bil AB.

**AB NORRMALMS GJUTERI &
MEK. VERKSTAD**

Telefon 103 93

— B O R Å S —

GJUTGODS och REPARATIONSARBE-
TEN för TEXTILINDUSTRIEN

**ELEKTRISKA INSTALLATIONS-
AFFÄREN I BORÅS AB**

Stora Brogat. 4 — Tel.: 100 58, 200 58

Utför allt, säljer allt elektriskt! Special-
affär i armatur. Starkströms- och svag-
strömsinstallationer. Kostnadsberäkningar.
Reparationer. Motorlindningar.

Borås

Fabriksnederlag

DEN SVENSKA HANDLAREKÄRENS

FÖRNÄMSTA INKÖPSKALLA

BIL-SERVICE AB

B O R Å S

Allt i bilbranschen.

Aktiebolaget

Ludvig Anderson

KASTHALLS MATTFABRIK

K I N N A

SPANGBERGS BRÖD

GOTT BRÖD

Tel. 108 42

Kinna Yllefabrik

K I N N A

Häggåstrands Väveri

Aktiebolag

K I N N A H U L T

Skydda de friska
genom att effektivt
hjälpa de sjuka!

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

FEBRUARI 1948

Utkommer en
gång i månaden
11:e årgången

Ansvarig utgivare:
EINAR HILLER

Kocksgatan 15, Stockholm
Tel. 41 39 99 o. 44 40 40 (Växel) Postgiro 95 00 11
Prenumerationspris: Helår 7:—, halvår 4:—

Ägare:
DE LUNGSJUKAS RIKSFÖRBUND

Jubileumsfonden

Att lyckla om det oscariska tidevarvet är ett gammalt beprövat knep, om man vill göra sig lustig i vår tid. Och visst restes det många äreportar här i landet för femti år sen, hurrades mycket och dracks mycket punsch.

Men för inte så länge sen fick vi en påminnelse om att Oscar II:s tid inte bara var en epok av småborgerliga nöjen. Den 1 december 1947 var det femti år sen Oscar II:s Jubileumsfond kom till.

Vi kan i dag inte göra oss en föreställning om vad det innebar, då Oscar II anslog de av svenska folket till 25-årsdagen av hans regeringstid insamlade penningmedlen, 2,2 miljoner kronor, att användas i kampen mot folksjukdomen tuberkulos. Det var inte bara det, att det då inte fanns ett enda sanatorium här i landet — fränsett ett 1891 i Mörsil upprättat privatsanatorium med plats för 60 patienter. Något organiserat antituberkulosarbete existerade överhuvud inte. Lungtuberkulosen var på den tiden en folksjukdom i en helt annan mening än nu. Dödligheten i sjukdomen var då ungefär tre gånger så stor. Den som blev sjuk i tuberkulos fick klara sig och sin sjukdom bäst det gick — och i allmänhet gick det inte. Sjuka med förmögenhet kunde söka sig till någon kurort i Schweiz eller göra en färd till Madeira, men för folkets flertal fanns ingen bot.

En svensk författare, Eyvind Johnson, har i en novell kallad "Sagan om lungsoten" gett en diktares vision av hur lungsoten gick fram genom de norrländska bygderna på den tiden. Hur sjukdomen kom som en ogenomtränglig, isande, förlamande och kvävande dimma över nejden och ödelade de små grå stugorna. Man fick "storkhostan" i kroppen och så småningom blev man borta. Ingen så saklig statistik kan ge en intensivare bild av lungtuberkulosens roll i Sverige kring sekelskiftet än denna Eyvind Johnsons omdiktning av verkligheten.

Så kom då "Konung Oscar II:s Jubileumsfond" och

med den så småningom de sanatorier, vilka vi i dagligt tal kallar "jubileumssanatorierna". Hålahult (1900), Österåsen (1901), Hesseby (1901) och Spenshult (1913).

Dessa fyra sanatorier, en fyrväppling till lycka för tuberkulosbekämpandet, är nu gamla sjukvårdsinrättningar. Några av dem skulle behöva underkastas genomgripande moderniseringar och tillbyggnader, kanske särskilt vad det gäller personalbostäderna. Lämpliga lokaler för patienternas sysselsättningsterapi står också på önskelistan. Ett par nya tjänster borde vidare inrättas vid dessa sanatorier: sysselsättningsterapeut och socialkurator; de förslag till utökad kuratorsverksamhet och sysselsättningsterapi som framlagts av Kommittén för partiellt arbetsföra vill också tillgodose dessa behov. Så mycket mer glädjande är det därför att i den minnesskrift, som utgivits till 50-årsjubileet av överstyrelsen för Konung Oscar II:s Jubileumsfond, dessa betydelsefulla önskemål särskilt påtalas.

Den som legat patient på något av jubileumsfondens sanatorier kan inte låta bli att förundra sig över, hur väl dessa gamla sjukhus fyller sin uppgift inom svensk sanatorievård. Till trivseln och välbefinnandet på dessa sanatorier bidrar med all säkerhet de små sjuksalarna med plats för i allmänhet två eller fyra patienter. Att vara human är ibland detsamma som att vara framsynt. När Oscar II uttalade sin önskan, att jubileumsfondens sanatorier skulle utrustas med små sjukrum i stället för den tidens jättesjuksalar för tjugo sängar och mer, gav han uttryck för sin rent mänskliga uppfattning. Han kom härigenom att föregripa utvecklingen. Hur väl hade det inte varit om man vid sekelskiftets sjukhusbyggande över lag hade haft samma kloka och humana syn på sjuksalsbeläggningen som den gamle kungen.

Trivseln och den goda stämningen på jubileumssana-

Genom mina sociala

Adam Smith såg 1776 möjligheten av mättnad i en viss del av behoven, men i andra delar uppfattade han dem som obegränsade. I en mening, som Ricardo fyrtio år senare citerade med livligt instämmande, skrev han: "Varje människas behov av föda är begränsat av magens ringa utrymme, men önskan efter bekväma och vackra hus, kläder, ekipage och möbler tycks inte ha någon fast gräns."

(Ur "En förändrad värld" av prof. Torsten Gårdlund.)

Ovan citerade visdomsord dök upp någonstans i mitt undermedvetna, när jag i kölvattnet av en stor, köphungrig människomassa böljade fram genom ett stort varuhus. Den store nationalekonomen Adam Smith skulle ha fröjdat sig åt sin profetiska samhällssyn, om han följt min rundvandring mellan diskarna i detta varuhus anno 1948. Något fel på köplusten utöver vad maghinnornas elasticitet tillåter ifråga om kulinariska behov märktes ej. Tanken faller då närmast på en dam, som av kroppsvolymer att döma även tycktes ha utnyttjat den sistnämnda möjligheten till det yttersta.

Damen stod framför ett stort leksaksstånd. Man bör inte tänka och tala illa om sin nästa, men mina nationalekonomiska spekulationer hade funnit ett visst vetenskapligt stöd för iakttagelser. Damens köplust, manifesterad av en ansenlig knippe paket, tog sig starka uttryck även ifråga om leksaker. En stor docka för över fyrtio kronor och en dito för cirka femtio voro snart införlivade i damens paketknippe plus en gunghäst, som också närmade sig femtiolappen. Drar man ut konsekvenserna av detta h a n d l a n d e (i dubbel bemärkelse!) kan man spinna vidare, rent vetenskapligt, på den store lärofaderns tankegångar. Låt oss säga att

torierna är dock inte enbart förklarad med att man pekar på de små sjuksalarna. Det är med sanatorier som med alla andra platser i världen; till sist är det dock människorna, som ger ett ställe dess atmosfär och egenart. Jubileumssanatorierna har varit lyckligt lottade i det hänseendet. Några av de till dessa sanatorier knutna överläkarna har stått i ledningen för sina sjukhus under en lång följd av år och där gjort sin mannaålders arbetsinsats. Det finns bland personalen på dessa sanatorier många trotjänare, några med bortåt femti års tjänstetid. De känner för och med sina arbetsplatser och de är bärare av en tradition av pliktuppfyllelse

kvinnans barn, som av leksakerna att döma fått vissa vanor och grundat tidiga "behov", sedan bli ännu större konsumenter. Någon fara för att inte varor och allehanda tjänster kommer att utnyttjas även i framtiden finns alltså knappast...

Med färsk erfarenheter av människornas behov och köplust återvänder jag till det socialpolitiska skrivbordet på vilket nya meddelanden "från departement och nämnder" hopat sig under min bortvaro. "Socialvården höjer bidragen" står det i en tidningsnotis. Fattigvårdsnämnden i Stockholm har fastställt regler för höjda socialvårdsbidrag fr. o. m. den 1 jan. 1948. Ensamstående hjälpbehövande, som f. n. erhåller 105 kr. pr månad förutom bidrag till hyra och bränsle, erhåller förhöjt bidrag till 115 kr. vid årsskiftet. För makar höjs månadsbeloppet från 160 till 175 kr. o. s. v. Räknar man med de nya allmänna barnbidragen kommer socialunderstöden för barnfamiljerna att få följande storlek 1948: makar med

ett barn 231:76 pr månad

två barn 283:— " "

tre barn 330:— " " o. s. v.

Summorna se inte så osympatiska ut, och Stockholm är säkerligen i många avseenden långt före det övriga landet, när det gäller att hjälpa sjuka och nödlidande. Det hela hänger närmast på med vilka man vill göra jämförelse. Går man till damen med den stora "leksaksbudgeten" och hennes gelikar ser fattigvårdsnämndens "socialvårdsbudget" tämligen hopkrymt och köpkraftsdödande ut. Någon större inflationsfara och köpsykos innebär inte de höjda socialvårdsbidragen, och sådana risker är det naturligtvis inte meningen att våra sociala reformer skall innebära. Men saken har också en psykologisk sida. Köpkraften och behovstillfredsställelsen, för att nu hålla fast vid de nationalekonomiska tankegångarna, innebär också utvecklingsbefrämjande moment. Människor, som på alla sätt se sina ekonomiska möjligheter avskurna bli lätt initiativfattiga och förlora kontakten med normala människors levnadssätt och vanor. Att en stor del av de partiellt arbetslösa är vad man kallar "underkonsumenter" är ett faktum som man inte kan komma ifrån. Behoven tycks ju av vetenskapen och de praktiska erfarenhe-

och ansvar, som man utan att förfalla till sentimentalitet kan finna både storslagen och vacker.

På Jubileumsfondens 50-årsdag, den 1 december 1947, hade föregående nummer av denna tidning av tekniska skäl redan måst gå i press. Men det är all anledning — även om det sker post festum — att landets lungsjuka i dessa spalter riktar ett varmt tack till Jubileumsfonden, dess sanatorier och först och sist de människor, som i sin dagliga gärning är knutna till dessa vårdanstalter. Vi tackar dem och önskar dem god fortsättning!

Hilding A. Ståhl.

Tankar kring ett radioprogram

Anders Börje sjunger
orkestern.
Arrangör och dirigent: William Lina.

20.00 Sanatorium
Interiörer från livet på ett sjukhus
med kommentarer av överläkaren.
Vid mikrofonen: Lars Madsén.

tasia",
med BBC's The

Av Olle Bergström

Österåsens Sanatorium har sedan lång tid tillbaka framstått som de lungtuberkulösas kulturella hemvist. Därifrån har gång efter annan kommit impulser, som för de lungsjuka verkat stimulerande och personligt fostrande. Även den rent sociala idédebatten har där stått på en hög nivå. Ryktet om trivseln, hemkänslan och den livsbejakande inställningen på sanatoriet har för många intellektuella, som drabbats av sjukdomen, varit avgörande vid valet av vårdplats, och sjukhusvistelsen har sedan fördjupat och berikat deras livsinställning. Men i det rikhaltiga persongalleri, som däruppe bevarats och blivit föremål för viss mytbildning, finner man också många, som kan räknas till sanatoriets egna barn, som fått fostran och inspiration för nya arbetsuppgifter däruppe. Äran av allt detta tillkommer helt doktor Dahlstedt, som i decennier varit den ledande och kontinuitetsbefordrande kraften och som i popularitet står i särklass bland svenska sanatorieläkare.

Det nya årets andra dag bjöd på ett radioprogram, som gav några rapsodiska, improviserade glimtar från livet på ett sanatorium och besked om något av den anda och tradition, som härskar på Österåsen. Bakom reportaget, som leddes av Lars Madsén, spårade man lätt doktor Dahlstedt, men kanske främst Sven Wallmark, som bland annat med sin levande skildring av den legendariske Janne Vängman gav djup och värme åt programmet.

Det har varit intressant, att så här dagarna närmast efter företa en liten privat gallup-undersökning för att utröna lyssnarnas reaktion inför utsändningen. Först

terna att döma vara omätliga. Trots detta hävdar jag en mera generös understödslinje inom socialvården. Erfarenheterna av det spartanska levnadssätt, man ofta räknar med för de hjälpbehövande, tar sig ibland skrämmande uttryck. Här måste avvägas vad som kan vara lämpligt för en människa för att kunna hålla livsrytmen uppe. Främst gäller det att lägga understödsgivningen på ett sådant plan, att tiden för "den tärande tillvaron" blir så kort som möjligt. När det gäller en maskin får man räkna med "tomgångskostnader" innan den blir i stånd att överhuvudtaget kunna producera något. En människa kan man i likhet med en maskin inte stanna och sätta igång igen så där bekvämt

kan helt allmänt konstateras, att antalet högtalare som den kvällen varit påkopplade varit förvånansvärt stort. Man talar gärna om händelsen och har fäst sig vid den. Ur propagandasynpunkt måste detta anses glädjande. Diskussionen om en sak, för eller emot, verkar alltid befrämjande, och de lungtuberkulösas problem är av en sådan omfattning och berör direkt eller indirekt ett så stort antal människor, att man med en viss ledsnad måste konstatera att sund publicitet och debatt om detta ämne alltför sällan förekommer. — Vid detta tillfälle har den som själv provat sjukdomen tydligen med ett visst välbehag erinrat sig sin sanatorietid, återupplivat gamla minnen med hjälp av radiorösternas jargong och upplevelser. Andra åter, som inte haft denna direkta kontakt med livet på ett sanatorium, har dels blivit skrämnda av det till synes hopplösa i sjukdomen, men har samtidigt gripits av det patetiskt-romantiska i de livsöden, som rullades upp. Den kritik och det missnöje som framskyntat rör den del av reportaget, där doktor Dahlstedt betonade den fara för omgivningen, som en lungsjuk person utgör. Detta är ett känsligt kapitel och en läkare har där en uppgift, som sällan löses på ett sådant sätt att alla blir belättna.

För mig själv föreföll det hela så välbekant, så stimulerande för minnet. Men så slog mig tanken att allt detta som dessa människor berättade om, deras sorglösa från-dag-till-dagmentalitet, deras livsinställning och deras dagliga liv inte var någonting annat än en flykt från en alltför bister verkighet — en livslögn, som blivit nödvändig för att alla krafter, psykiska såväl som fy-

efter behag. En människa, som på grund av sjukdom och handicap, har fått en dödperiod i sitt liv måste leva även under denna tid. Det hänger kanske många gånger på socialvårdens "maskinister", om den människan någonsin kan bli produktiv och komma igång igen. Socialvårdens miljoner får inte bara resultera i "tomgångskostnader" — — — Perspektivet ligger här öppet för ett bedömande av de partiellt arbetsföras problem i de djupaste nationalekonomiska och psykologiska sammanhang. Den som gör anspråk på att ha sociala insikter måste väl någon gång stanna inför allvaret i dessa problem.

Ting.

siska, ostört skall kunna inriktas på ett enda mål: tillfrisknande. Frågan är bara om denna flykt måste vara så långtgående, om inte det som man vill slippa ifrån, oron för det som ligger bakom och framom, kan stillas på annat sätt — om inte orsakerna till många av de väsentliga bekymren kan undanröjas och därmed minska svårigheterna i den omställningsprocess, som den lungsjuke har att genomgå, när han efter en längre tids sanatorievistelse åter skall inpassas i normalt samhällsliv.

Det för människor otvivelaktigt största problemet är de ekonomiska bekymren. På detta område har förhållandena för sjuka människor på många håll förbättrats. Många fattigvårdsmyndigheter, dock långt ifrån alla, har visat förståelse för det högre krav på näringsstandard, som en lungsjuk måste ställa. De nya folkpensionerna har visserligen inte tagit hänsyn till detta krav och förändringarna i penningvärdet har gjort den tidigare väl tillmätta summan otillräcklig. Men trots allt betyder denna reform ett steg i rätt riktning, som i bästa fall kunde ha frigjort den sjuke från beroende av fattigvården. Om den obligatoriska sjukförsäkringen träder i kraft kommer situationen ytterligare att ljusna.

I nära samband med den ekonomiska situationen står bostadsförhållandena. Här är läget kanske inte fullt så ljus för närvarande. Visserligen har i storstäderna Stockholm, Göteborg och Norrköping berömvärda initiativ tagits för att bereda de lungsjuka bättre bostäder. Men fullföljandet av dessa planer torde i nuvarande läge på bostadsmarknaden låta vänta på sig. De lungsjuka måste trots detta oförtrutet arbeta vidare och precisera planer och förslag för att dessa vid en gynnsammare tidpunkt utan dröjsmål skall kunna realiseras. Det gäller här inte endast en höjd bostadsstandard. Det gäller rätten för en lungsjuk att över huvud taget få en bostad.

De av sjukdomen omkullkastade framtidsplanerna — nödvändigheten för många att byta yrke, bryta sig en ny levnadsbana — den bristande kontakten med arbetslivet under lång tid, blir för den sjuke ofta det svåraste hindret, är nog det problem, som han i det längsta försöker undvika. Botemedlet i detta fall måste bli att i möjligaste mån förbättra kontakten mellan sanatoriet och produktivt arbetsliv. Arbetsterapi på ett A-sjukhus får i de flesta fall karaktären av avledande sysselsättning men kan också i form av studier och vissa förberedande arbetsövningar få viss betydelse i arbetsutbildning och utbildande syfte. I bägge fallen stimulerar terapin psykiska och fysiska färdigheter och ger den sjuke en känsla av tillfredsställelse och skaparglädje. Terapins olika former skall inte här beröras, men de lungsjuka har rätt att vänta mycket av de fjorton E-sjukhus, som snart ska tagas i bruk. De möjligheter för en avancerad terapi, som där bjudes, ger anledning att hoppas mycket av framtiden. — — — Valet av ny levnadsbana är ofta en svår sak och oron för framtiden betungande. Yrkesvägledning och arbetsberedning av lungsjuka är därför en stor och ömtålig uppgift. Viktigt är att den sjuke, så snart sjukdomen tagit en gynnsam vändning, får ett mål att inrikta sig på — får en klar uppfattning om sina möjligheter. Den arbetsberedningsverksamhet, som under de sista åren vuxit fram

i vårt land, har här ett stort verksamhetsfält. Nödvändigt är att kontakten inledes redan på sanatoriet, för att arbetsterapi, arbetsträning och eventuell utbildning skall kunna följa en enhetlig plan — skall kunna skapa en kontinuerlig arbetsvärd. Det intresse för de lungtuberkulösa utbildning, som visats av Pensionsstyrelsen, Arbetsmarknadsstyrelsen och ett flertal landsting är glädjande bevis på social framsyn.

Genom skolornas undervisning — genom tidningarnas braskande nyhetsrubriker — genom broschyrer och föredrag upplyses allmänheten om att lungtuberkulosen är en smittsam och allvarlig sjukdom. Och detta är givetvis ett ovedersägligt faktum. Den försiktighet i umgänget med sjukdomen och de sjuka, som man på detta sätt får inpräntat i sig, urartar emellertid ofta till ren smittkräck och genom den suggestiva makt, som rädslan i allmänhet har, förorsakas oförskyllt f. d. sanatoriepatienter onödigt lidande. Många är de fall, där arbetskamrater, som annars håller kamratskapets fana högt, gripes av masspsykos och utestänger den f. d. sjuke ur arbetsgemenskapen, berövar honom hans möjlighet att göra en insats på arbetsmarknaden. Från de lungsjukas sida har man ofta efterlyst en kampanj mot smittkräcken. All upplysning måste vara sann och grunda sig på faktiska förhållanden. Den lungsjuke bör först och främst själv lära sig att förstå sjukdomens allvarliga karaktär. Detta är en av sanatorievistelsens allra viktigaste uppgifter. Men allmänheten får nu endast besked om sjukdomens svåraste följder. Man vet ingenting om framgångsrika behandlingformer, om vetenskapliga metoder för konstaterande av smittfara, om att de flesta, som vårdats för sjukdomen återvänder ut i samhällslivet återställda och ofarliga för sin omgivning. Vi väntar i detta avseende en insats från läkarhåll, en sann upplysning utan den skrämeltaktik, som på sina håll förekommit i samband med skärmbildundersökning.

Nu är människonaturen inte så enkel, att man kan komma tillrätta med alla de problem, som en lång sjukhusvistelse framkallar, genom att undanröja vissa socialt betingade bekymmer. Sanatoriepatienten går miste om så mycket annat som ett normalt samhällsliv kan erbjuda. Här skall endast nämnas den särskilt för ungdomen så betydelsefulla idrotten, folkbildningsarbetet och de kulturella kontakterna. Mycket av detta kan föras inom sjukhusets väggar, men för stora delar kan inte tillräcklig kompensation ges. Det är nödvändigt att man har alla dessa problem för ögonen, särskilt nu i dessa dagar, när en ganska markant förändring i sanatorievårdens karaktär kan förväntas. De gamla sanatorierna med hemkaraktär och med personlighetsfostrande verkan försvinner alltmer. De nya aktiva behandlingsmetoderna, platsbristen och personalsvårigheterna har åstadkommit en förskjutning i riktning mot akut-sjukhusen, där sjukdomsbehandlingen på ett helt annat sätt dominerar, där vårdtiden avsevärt förkortats med den påföljden, att den sjuke i ensamhet får lösa konvalescenstidens problem. Sjukdomens nedbrytande verkan har inte blivit mindre och behovet av stöd vid omställningen för framtiden är detsamma. Det är bara det, att detta problem har överförts till den stora grupp av sociala frågor, som vi sammanfattar i ordet eftervård.

Sjukdomarna och almanackan

Av professor Erik Ask-Upmark, Uppsala

Ett sammanhang mellan sjukdomarna och stjärnorna antogs redan under antiken. Medeltidens astrologi utbyggde med användande av många spekulationer läran om detta sammanhang: människornas öde och således även deras sjukdomar utlästes ur stjärnornas ställning. Det invecklade lärosystem, som härigenom uppstod, har genom nya tidens medicinska forskning raserats. Uppträdandet av en komet vållar inte längre någon panik som förebud till nödår och pestilentia; stora björnens fredliga lunk över himlavalvet inger inte längre några farhågor för kommande olycka. Å andra sidan har det visat sig, att vissa även för vetenskaplig analys hållfasta sammanhang verkligen föreligga mellan händelseförloppet i universum och då närmast vårt eget planetsystem och uppträdandet av vissa sjukdomar eller sjukdomssymtom.

Solstrålningens intensitet är sålunda icke lika varje år utan företer en rytmiskt uppträdande förändring, de s. k. solfläcksperioderna, mellan vilka ligger en tidrymd av $11\frac{1}{8}$ år. Man har frågat sig om några sjukdomar visa en motsvarande periodicitet och ehuru inga alldeles säkra slutsatser ännu äro möjliga, har man velat göra troligt, att den reumatiska febern, en typisk klimatsjukdom och således nära beroende av solstrålningen, skulle visa en dylik periodisk variation i sitt uppträdande. Att klimatet har stor betydelse för sjukdomarnas framträdande erinras man f. ö. om snart sagt dagligen: den ökade värken i lederna eller i gamla ärr i samband med regn och kylig väderlek är väl bekant, mindre bekant är måhända, att även vissa sjukdomar i hjärta och kärlsystem ofördelaktigt påverkas av ett lågt barometerstånd. Ett specialfall av solstrålningssjukdomen är den skada i ögats näthinna, som kan bli följden, om man vid solförmörkelse betraktar solen utan skydd av tillräckligt starkt sotade glas.

Sjukdomarnas beroende av årstiden är sedan gammalt välkänt. Magsåren blomstra ilsknast vår och höst, astma, vissa ekzem och åtskilliga andra sjukdomar äro särskilt uttalade på vårvintern, när mörkret börjar undanträngas av vårljuset. Sjukdomarna i hjärta och kärlsystem ha sin bästa årstid i augusti, sin sämsta i den kalla februari, då särskild försiktighet måste iakttagas. Även för åtskilliga infektionssjukdomar föreligger en årstidsvariation, för vissa depressionstillstånd likaså.

Den kvinnliga organismens månatliga reglering har länge förmodats ha något samband med månens förhållande. Att så i själva verket kan vara fallet har först visats av Arrhenius: flera kvinnor ha sin reglering, då månen står i ny eller i nedan än under mellanfaserna. Särskilt intressant är det att finna att många sjukdomar hos den kvinnliga organismen utvisa ett samband med menstruationsrytmen. Detta är fallet först och främst med talrika överkänslighetssjukdomar (s. k. allergiska sjukdomar), såsom vissa ledåkommor, astma,

Professor Erik Ask-Upmark

migrän, många hudutslag m. fl. sjukdomsytttringar, vilka som regel äro mest uttalade och vålla mest besvär under dagarna innan regleringen. Det är vidare fallet med många andra sjukdomar, t. ex. vissa fall av hjärt- och nervsjukdomar. Det är ju väl bekant, hurusom en viss ökad känslighet, retlighet och benägenhet för depression är framträdande hos många kvinnor under dagarna före menstruationen. Man har vid Nordsjökussten påvisat en tydlig olikhet mellan förlossningsfrekvensen under ebb och flod och det är intressant att erinra sig att tidvattnet når sitt maximum (springflod) just vid fullmåne och nymåne.

För dygnets olika timmar gäller en bestämd lagbundenhet i framträdandet av många sjukdomstillstånd. Flera människor födas och flera människor dö under natten än under dagen. Många anfallssjukdomar äro vanligast nattetid, det gäller astma men även epilepsi

Hur känns det att vara radioreporter?

Lars Madsén berättar
om reportage på sanatorium

Lars Madsén

Då patienterna på Österåsen så välvilligt i radio gav en inblick i vad det vill säga att ligga på sanatorium, så skall jag gärna försöka berätta i Status om hur det kan vara att vara radioreporter, fast jag vet att den berättelsen inte kan ge någon större valuta för vad sanatoriet givit mig själv. Har det något intresse om jag som ett exempel berättar om hur sanatorie-reportaget gick till?

Tanken hade jag burit på i årtal. Jag bara väntade på det lämpliga tillfället. Idén är dock inte mer originell än att det under väntetiden hann inkomma åtskilliga förslag till något lik-

nande. Sådant känns aldrig särskilt stimulerande. Ett som innehöll några uppslag som jag ej själv tänkt på, inköptes — jag vet egentligen inte varför, det var väl för samvetsfridens skull, om jag skulle komma att begagna mig av det (vilket jag dock inte gjorde.) Tillfället kom när jag i fjol vår placerades i Sundsvall med inspelningsbil. I april gjordes en hastig orienteringsvisit på Österåsen, doktor Dahlstedt var intresserad och jag skulle få återkomma.

Där kom Sven Wallmark, fil. mag. i Härnösand, in i spelet. Han hade min inställning till vad det gällde och en levande

och gikt, för att nu endast välja några typiska exempel. Napoleon talade om "modet klockan två på morgonen" och säkerligen låg det en viss uträkning i indianernas anfall mot nybyggarna före gryningen, då blodtrycket, kroppstemperaturen och modet hos försvararna voro som lägst. I böckernas bok läsa vi om Job att hans ben värkte om natten. — detta är fallet särskilt med sjukdomar lokaliserade till skelettet. Hos många sjuka med huvudvärk är värken svårast en viss tid på dygnet, olika vid olika sjukdomsorsaker.

Vid en lunginflammation kan en i tid insatt specifik behandling enligt nutida riktlinjer (sulfapreparat, penicillin, serum) avbryta sjukdomen och få temperaturen att falla till normal nivå redan tidigt i förloppet. Om emellertid av någon anledning dylik behandling icke står till buds utan sjukdomen är hänvisad att gå sin naturliga gång, brukar febern efter 7—9 dagars sjukdom plötsligt falla, den s. k. krisen: organismens försvarskrafter ha vid denna tid hunnit mobiliseras och bli herre över infektionen. Det är nu märkligt att finna att en dylik tidrymd på omkring en vecka (ibland något mer, ibland något mindre) är utmärkande för en hel serie biologiska fenomen. Ett enkelt, okomplicerat särs läkningstid är sålunda omkring sju dagar. Då man vid t. ex. difteri eller stelkramp måste ge serum inträffar ibland en (ofarlig och övergående) komplikation: efter 8—10 dagar stiger temperaturen, nässelutslag upp-

träda på kroppen och smärtor förnimmas i lederna. Då ett benbrott skall läkas, visar det sig, att mineraliseringen av brottet behöver omkring en vecka för att komma i gång. Vissa läkemedel kunna hos känsliga individer efter omkring en vecka ge en reaktion i form av feber och/eller utslag. Då man med leverpreparat behandlat den blodsjukdom, som kallas pernicios anemi, visar det sig, att fabrikationen av de nya blodkropparna likaledes behöver omkring en vecka för att komma i gång. Hos många patienter med gulsot är urinproduktionen sparsam: en vändning till det bättre markeras ofta genom en ökad urinproduktion och denna kommer då i gång en vecka eller något mera efter sjukdomens insättande. Vissa sjukdomar karaktäriseras av feberperioder på omkring en vecka, som regelbundet följa varandra. Mycket ofta visar det sig i den kliniska medicinen att den sjunde dagen är en dag, som kan innebära en vändning till det bättre och som man därför med hoppfullhet om också med visst allvar måste se fram emot. På ett förunderligt sätt erinras man sålunda i det dagliga kliniska arbetet om orden i Genesis: "Och Gud fullbordade på sjunde dagen sitt verk, som han hade gjort; och han vilade på sjunde dagen från allt sitt verk, som han hade gjort. Och Gud välsignade den sjunde dagen och helgade den." Säkerligen är tredje budets ord om att helga vilodagen uttryck också för en djup biologisk sanning.

sakkunskap om sanatorier i allmänhet och Österåsen i synnerhet som jag saknade. En sådan kontakt känns alltid stimulerande. En dag i augusti for vi dit tillsammans i en inspelningshil bemannad med teknikerna Ake Eriksson och Olof Östlund.

Det var inte det yttre vi ville åt, utan människorna, hur sjukdomen inverkar på livssyner, hur tillvaron tas under omprovning, tonen, atmosfären. Den tankeställare sjukdomen varit för patienterna ville vi att programmet skulle bli för de friska. Men hur skulle detta gå till? Icke utan oro såg man mot sanatoriet, som låg däröpp i sin solbelysta avskildhet, hur skulle man få den heterogena samling individualister som befolkade det med på tankegången? Då fick jag hjälp av en konkurrent till Radiotjänst, nämligen Österåsens lokalradio, som ställde en mikrofon till disposition och annonserade ut ett anförande tidigt på morgonen. Jag försökte genom exempel berätta vad ett reportage kan ge, hur människor från olika miljöer via landets högtalare burit fram sina livsproblem, betonade hur nödvändigt det är, att vi ta del av andras sätt att se och tänka, hur nödvändigt det är att vi inte tappa bort individen i detta organisationernas och grupptänkandets tidevarv, och bad patienterna hjälpa mig, denna gång gällde det de lungsjukas egen sak. (Det känns inget vidare att försöka lägga principsynpunkter på sitt eget arbete.)

Jag blev bönhörd. Inspelningarna gick snabbt under en glad och ytterst välvillig stämning. Då känns det lätt att arbeta. Doktor Dahlstedt var borta på semester, men Wallmark hade nycklar till alla dörrar och hjärtan. Men det gällde att skynda på de små stunderna mellan alla liggturer. Att dra ledningar till alla de lokaler vi besökte — ena ögonblicket måste vi vara i ena ändan av sjukhuset, nästa i andra — det skulle ha blivit en mycket tidsödande affär. Raskt monterade ingenjörerna upp för inspelning per kortvåg och sen gick det undan. När kvällen kom var vi alla ordentligt trötta, men nöjda med resultatet, en innehållsrik skivsamling.

Intrycket av de människor jag mött var överväldigande. Att denna sjukdom kan föda en sådan hymn till livet. Att detta liv blir så intensivt vackert, varje liten sak så meningsfull, när man riskerar att inte få behålla det. Jag har nog upplevt det förr, nu kom det så starkt igen, och den stämningen har inte släppt än. I detta ljus får ord och handlingar ett annat värde, hur skulle jag få de friska att rätt förstå det? Wallmark var mig ständigt till hjälp, ty ni må tro mig eller inte, en reporter kan känna sig närgånget påflugan. Men ibland finns det ingen annan väg, om man vill ge en sanningsenlig bild av något väsentligt.

Så for vi efter slutat dagsverke därifrån med skivorna till nya uppgifter. Hösten gick. Ansvar mot vännerna på Åsen och mot alla okända sotare kändes allt tyngre. Jag skulle klippa och skära och binda samman materialet, men jag kunde med puzzlebitarna inte ens tillnärmelsevis åstadkomma den bild jag ville ge. Jag visste inte hur jag skulle kunna göra de sjuka rättvisa, få fram det utsagda. Mina välvilliga kollegor, som av skilda anledningar gripits av förmyndarskapskänslor mot programmet, kom ideligen och frågade: "Är du inte klar snart?" Det gick inte precis lättare för det. Doktor Dahlstedt kom till Stockholm och gjorde sina förträffliga kommentarer till en del skivor, och så satt jag där med ännu mera bra material, som trängdes i en dock ovanligt rundligt tillmätt tid. Det är ingen överdrift att säga att det hela vändades fram, även om inte

resultatet bar syn för sägen. I sin kärna var det dock ett program om liv och död.

Sista natten, när det inte fanns någon återvändo, pressades det dock fram och blev som det blev. På kvällen när ett hjärtbarn sänts ut i etermörkret sitter man där som avklippt, utkastad, kringkastad skulle norrmannen säga, tom, trött och missmodig. Det är alltid så. Ändå är man innerst glad. Det blev dock något av det hela. Bara det känns som en lättnad.

Sen började alla "tycka". I detta fallet tyckte flertalet kollegor att det hela var för långt. Hela början som ju — utom att presentera överläkaren genom patienterna — avsåg att ge exempel på den livsglädje som råder på ett sanatorium, den delen ansåg flertalet kollegor ointressant. Det hade räckt, att jag berättat om hur glada alla var, mente några. (Vad övertygar mer än själva det glada skrattet, undrar jag?) Flertalet sotare som yttrat sig tyckte att programmet var för dystert, åtminstone de som varit kort tid på sanatorium, "slängt i dörrarna", de tyckte bäst om just början. Långliggarna menade annat. Så allt efter läggning och erfarenhet tyckte en del om slutet, andra om början. Några lyssnare ringde och tackade för vad som sades mot allmänhetens smittoskräck, andra var ängsliga, att nu efter detta skulle den släppas lös igen. En del berömde musikpassen, andra tyckte de var billiga, en tidning talade om takt och finkänslighet, en annan om hyenementalitet, en sådan inställsam besökande vill varje sjuk slänga ut om han bara orkar o. s. v., o. s. v. Den ene saknade ett, den andre ett annat. Själv tror jag dock jag saknade mest. Och de som stött på om uppslaget ville ha betalt eller sina namn nämnda.

Nåväl. Alla har ju rätt att tycka. Är det fel att man ibland känner sig trött på tyckandet?

Trots allt, huvudreaktionen förefaller mig klart positiv. Det förefaller som programmet hos många nått sitt dubbla syfte att visa fram ett stycke vacker mänsklighet och vara en tankeställare. Många, mycket många, har förstått långt mer än vad som sades. De ha begripit att en mångårig sängliggare, låt vara med skrovlig röst, har mer att säga i detta ämne än de som snabbt bli friska. De ha knutit till själva, där programmet inte räckte fram. Då känner man glädje. Jag ångrar inte Österåsen.

Ja, detta blev en lång redogörelse, även den ofullständig. Men det känns på så många vis när man är radioreporter.

ORD ATT MINNAS:

En bacillskräck, som tager sig sådana uttryck som att varje från sanatorium utskrivna patient skys som allmänfarlig och jagas bort från bostad och arbetsplats, är i första hand inhuman, men även i högsta grad irrationell. Den måste till stor del bero på den otroliga okunnighet om tuberkulosen, som ännu trots all upplysningsverksamhet finnes i en stor mängd. Den räknar ej med att ett mycket stort antal av de från sanatorierna utskrivna hava övervunnit sin sjukdom och kommit in i ett ej smittosamt stadium. Den tar ej heller hänsyn till det förhållande, som oförtydligt visats vara för handen, nämligen att när väl en tuberkulos upptäckts och tämligen enkla och föga ingripande hygieniska åtgärder kunnat vidtagas, faran för smittospridning i mycket hög grad nedsättes eller elimineras. Har den sjuke tillräckliga krafter och vilja att iakttaga dessa enkla hygieniska regler, innebär han ej någon fara för sina medmänniskor. (Dr G. Vallentin.)

En dag vände vi oss till Gunnar Nordahl, Norrköpings-Kamraternas och det svenska fotbollslandslagets centerforward, och sade så här:

"Vi lungsjuka har en tidning som heter Status. I den vill vi ge de friska människorna i samhället vår erfarenhet och vår syn på de problem, som möter en människa då hon blivit lungsjuk. Vi tror, att om de friska får veta mer om oss och våra livsproblem, så kommer de att förstå oss bättre. Vi tror också att denna ökade förståelse ska medföra, att samhället ger oss lungsjuka bättre och större möjligheter än vad vi för närvarande har, att på nytt bli samhällsdugliga medborgare, när vi väl övervunnit sjukdomen. För vi önskar ingenting högre.

Men vi vill också något annat med vår tidning — vi vill skapa kontakter. Åt alla håll! Vi vill bryta de lungsjukas isolering! Många, de flesta som blir lungsjuka, drabbas av sjukdomen i unga år, mellan 20—30. Många av dem är idrottsintresserade fast de inte längre själva kan idrotta för sjukdomens skull. Det där idrottsintresset är en tillgång för de sjuka under sjukdomstiden, det betyder mycket, därför att det ger dem en känsla av kontakt och samhörighet med friska människor i deras egen ålder, en känsla av samhörighet också med Er aktiva idrottsmän.

Det är många lungsjuka som läser Status. Vi tror att åtskilliga bland dessa lungsjuka läsare — och andra läsare med för den delen — skulle uppskatta att en svensk idrottsman någon gång berättade om sin idrott i tidningens spalter. Har Du lust att bli den förste göra detta? Vill Du hjälpa oss skapa bättre kontakt mellan friska och sjuka?"

— — —

Vi behövde inte vänta på svar. Gunnar Nordahl sände oss ett brev ställt till denna tidnings läsare. Det är en skildring av hans resa tillsammans med IFK Norrköping och svenska landslaget till England och kontinenten i november och december månad förra året. Brevet är skrivet av en av de största spelare och finaste kamrater, som någonsin funnits inom svensk fotboll.

Som centerforward på kontinenten

— Ett brev om en resa —

Till Status läsekrets!

Det är min mening att i det här brevet försöka berätta något om intrycken från den resa, som jag gjorde under november och december månad förra året tillsammans med svenska landslaget och mina kamrater i Norrköping.

Efter att ha fått förtroende leda den svenska kedjan mot England blev jag tillsammans med mina kamrater kallad till träningslägret i Hindås utanför Göteborg. Ett underbart ställe för att förmå formen att bli den bästa. Under tränarens uppsikt blev det konditionsträning, bastubad samt avslipning av de fel och brister som fanns,

och på kvällarna fördrev vi tiden med taktikprat och filmföreläsning. UK-chefen Rudolf Kock gav en skildring av sitt "spionage" under matchen England—Skottland och vad han hade att berätta var givande och lärorikt.

Vi spelade en träningsmatch mot Örgryte, som jag helst drar ett streck över! Skulle den varit en uttagning till landslaget hade jag — precis som de flesta tidningar — velat sända över Örgryte. Men vi förlitade oss på det gamla ordstävets att en dålig generalrepetition betyder en bra premiär och höll humöret uppe. En sådan kamratanda som svetsade oss samman i Hindås är något enastående: vi

skulle k ä m p a för de blå-gula färgerna. Vi visste att England aldrig förlorat hemma och vi var beslutna alla man, att försöka ge dem en god match. För egen del hade jag ju mött de engelska proffsen i europalaget i Glasgow.

En lördag eftermiddag reste vi från Göteborg med "Saga". Det var min första långa båtresa, mina förhoppningar var stora och blev inte heller grusade. Det blev en både rolig och intressant resa. Det var mycket trevliga hytter ombord, bra betjäning, utmärkt mat. Inte minst intressant var det, därför att det blev storm och sjösjukan härjade ombord. I

(Forts. å sid. 27)

"Det fanns ingen folkpension ..."

Av Gustav Möller

När Gustav Möller intervjuades i radio i samband med den serie politiska porträtt, som Radiotjänst genomförde under förra året, kom han att en stund dröja vid det hårda och bittra levnadsöde som blev hans mors. Han har sedermera i flera offentliga anföranden återkommit härtill och även omvittnat, hur hans mors livsöde — jämte andra omständigheter — varit en inspirationskälla för hans livsgärning. Att förhindra uppkomsten av sådana livsöden som sin mors har varit ett av de djupast underliggande motiven för Gustav Möllers insats i det svenska samhället.

Berättelsen om Gustav Möllers mor, gripande i sin flärd-fria enkelhet, publicerades strax före jul i den antologi kallad "Min mor", som kom ut på Lindblads förlag och i vilken olika svenska män och kvinnor berättar om sina mödrar. Med förlagets vänliga medgivande publiceras den nu i dessa spalter.

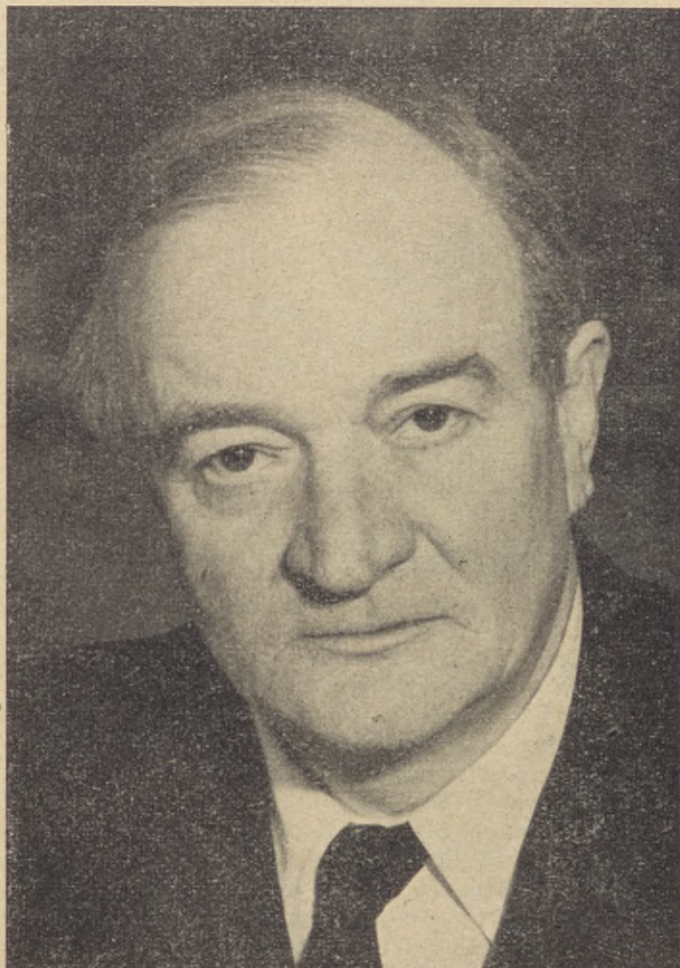
Författaren har själv kallat den "en alldeles konstlös berättelse", men den är likafullt ett belysande bidrag till det svenska samhällets utvecklingshistoria. Och det är också — något som särskilt ska intressera denna tidnings läsare — ett vittnesbörd så gott som något om att kampen mot tuberkulosen också måste vara en kamp mot fattigdomen.

Det fanns ingenting märkvärdigt med min mor. Men som socialöde speglar hennes liv och upplevelser vad armodets barn kunde få utstå i kampen för sitt och de sinas uppehälle årtiondena närmast före det nuvarande århundradet i den goda staden Malmö.

Hon var född 1857; hon dog 1898 — 41 år gammal. Far var smed, och i familjen gick det legender om hans kroppsstyrka. Han blev bara 26 år gammal. Tyfus tog död på honom.

Mor blev änka år 1884 vid 27 års ålder. Hon var fullkomligt medellös och hade sig själv och två barn att försörja. Min bror Bernhard var vid fars bortgång tre år och nio månader. Själv var jag tre månader gammal. Vad som hände henne under de första änkeåren har jag inget minne av; jag vet bara vad hon själv och andra berättade därom.

Om mitt minne icke sviker mig, hade mor sin första anställning på en fabrik, kallad "Brickan". Namnet anger, att där tillverkades metallbrickor. Mor var frälst; hon var läderska och tillhörde Svenska Missionsförbundet. Fabriken arbetade alla dagar i veckan, även söndagarna. Att arbeta på söndagen var för min mor "en synd". Hon begärde att slippa söndagsarbetet. Då detta vägrades henne, slutade hon sin plats. Hon försökte sig nu på torghandel. Hon fick ett stånd på Gustaf Adolfs torg. Där sålde hon karameller och trasmattor. Under hela sin änketid vävde hon och trasmattor; så snart hon hade en från annat arbete ledig dag. Hon klippte och färgade trasorna själv. Hon varpade och vävde.

Affärerna måtte emellertid ha gått mycket dåligt, ty hon måste sluta sin torghandel. Hon övergick till att bli tvätterska och skurgumma. Det är som sådan jag först har egna minnen av henne.

Ett år efter min fars död gick även morfar bort. Mor-mor blev ensam. Hon var 65 år gammal. Det föll på min mors lott att även taga hand om sin egen mor. Det betydde att mor hade att sörja för ett hushåll på fyra personer. Det torde i dag knappast finnas en människa som kan begripa, hur detta kunde gå till. Vi bodde i en lägenhet om ett litet rum och ett litet kök i Tallgatan nummer 1. Gatan var i dagligt tal mera känd som Tattragatan. Lägenheten kostade 6 kronor i månaden. I fattigvård hade mor som bidrag till hyran 5 kronor i månaden. Själv var jag ofta och hämtade denna femma hos målarmästare Antonsson, som i sinom tid blev kammarkamrat med mig i riksdagen.

Mors inkomst som tvätterska eller skurerska var 1 krona om dagen jämte maten i de hem, där hon arbetade. På denna enda krona (6 kronor i veckan) skulle tre personer livnäras och fyra personer klädas och skos. Trots detta har jag inget minne av att jag någonsin svultit. Naturligtvis åt vi ofta salt sill och potatis, vilket ur näringsfysiologisk synpunkt visst anses vara en mycket fin föda. En ofta förekommande måltid bestod av panntoffelgröt (potatismos på svenska) med en klick sirap i mitten av grötfatet; någon gång med en klick smör i stället för sirapen.

Det värsta var emellertid knappast de mikroskopiska inkomsterna. Det värsta var mors fantastiska slit. Vi barn såg henne praktiskt taget aldrig annat än om söndagarna och någon dag, då hon var ledig, det vill säga då hon icke hade något hus att tvätta eller skura i. Sådana sällan förekommande lediga dagar använde hon, som jag förut nämnt, till att klippa och färga trasor, varpa och väva tras mattor.

Normalt kom hon icke hem förrän kl. 10 på kvällen. I regel måste hon upp klockan 4 på morgonen. Det kan man kalla en arbetsdag å 1 krona.

Mormor dog då jag var åtta år gammal. Hon hade lidit av andtäppa under åtskilliga år. En morgon då mor och jag vaknade, låg hon död i sin säng. Stilla och ljudlöst hade hon trätt ut ur de levandes krets. Bror Bernhard hade vid elva års ålder tagit ledigheten från skolan och arbetade under ett halvår som fåraherde på en rätt stor bondgård söder om Malmö. Hans kontantlön var 20 kronor. Arbetgivaren sökte undandraga sig att betala, men mor var ett resolut fruntimmer, så hans konster var förgäves. När Bernhard, som minst av allt var road av skolarbete, kom hem igen, hade mor alltså utom sig själv bara barnen att dra försorg om.

En tid efter mormors död, cirka två år, blev mor allvarligt sjuk. Det visade sig att slitet och släpet till slut blivit för mycket för hennes krafter. Hon insjuknade i lunginflammation, fick, som det då hette, vatten i lungorna och svävade länge mellan liv och död. Hur länge hon låg till sängs erinrar jag mig icke, endast att det för en pojke som mig alltid framstätt som mycket länge. En faster till mig såg till henne och skötte henne så gott sig göra lät i det fattiga hemmet. Läkaren, som var en synnerligen god man, hette Ström. Min bror var vid denna tidpunkt utflugen ur hemmet och arbetade som dräng hos en bonde i Tygelsjö. Han hade fyllt sina tolv år och slutat skolan.

En vacker dag tillfrisknade mor. Men vad skulle hon göra? Att gå ut på skurning och tvättning igen var inte att tänka på. Hon syntes visserligen vara frisk, men sina gamla krafter fick hon aldrig tillbaka. Då kom som på beställning ett dödsfall. Mitt emot vår bostad på andra sidan i Tallgatan fanns en mjölkbutik. Innehavarrinnan — en ganska gammal kvinna — dog, och mor sökte få överta den lilla affären. Det lyckades. Där framlevde hon och jag vårt liv till dess hon gick bort.

Den bostad vi förut haft var liten, men den var solig, vätte mot söder. Vår nya bostad var lika liten, men den var i hög grad fuktig. Min mor hade under sin sjukdom icke kunnat betala hela det mycket måttliga honorar läkaren begärt. Han besökte henne under de svåraste kriserna varje dag. Hon resterade, om jag minns rätt, en tia. Mer var det i varje fall inte. Det tog henne ett

helt år innan hon såg sig i stånd att betala sin skuld. Hon sökte då upp honom i hans bostad. När han fick se henne, utbrast han: "Ni måste flytta från er nuvarande bostad, annars får ni inte leva länge."

Det var ett gott råd, men likt många andra goda råd, kunde det inte följas. Bostaden och butiken hängde samman.

Hur stora inkomster hon hade på mjölkaffären vet jag inte. Men av vår livsföring förstod jag, att det icke kunde röra sig om mera än hon förtjänat som tvättgumma. Skillnaden för oss båda var, att vi dagligen voro tillsammans. Slitet och släpet från tvättersketiden fanns inte kvar. Arbetsbördan var väsentligen lättare. Men i den eländiga bostaden kunde mor aldrig återvinna full hälsa. D:r Ströms profetia gick i uppfyllelse efter cirka fyra år. Undergrävd till sin motståndskraft av den tidigare omänskliga arbetsbördan och av lungsäcksinflammationen hade hon fått lungrot. Hon måste gå till sängs i senare hälften av augusti 1898. Butiken slogs igen, och på tredje eller fjärde dagen överfölls hon av en blodstörtningsvåg, som ändade hennes liv. Hon hade tidigare då och då hostat upp blod. Min bror var då sjutton år, själv hade jag nyss fyllt fjorton.

Under sin första svåra sjukdom hade hon haft en dröm, som hon berättade. Det var under det långsamma tillfrisknandets period. Hon drömde att hon hade dött, lagts i likkistan och skulle begravas. Då kistlocket skulle skruvas på, sade någon: "Det är fel lik. Anna Möller är inte död. Det är mjölkbutiksgumman, som skall begravas i stället." Drömmen fortsatte med att mor skulle flytta ner till mjölkbutiken.

Såsom framgår av berättelsen, var detta vad som bokstavligen skedde, med den begränsningen, att mor icke blev lagd i någon kista. Men drömmar får väl, i de fall de överhuvud betyda något, anses som symboliska. Det är väl inte osannolikt att mor, då hon började tillfriskna och inte längre kände sig hotad till livet, låg och ångslades för vår försörjning, medveten om att hon under inga omständigheter skulle orka återgå till det gamla slitet, och att hon i det sammanhanget tänkte på att mjölkbutiken eller kanske någon annan butik skulle kunna ge ett arbete, som hennes krafter skulle räcka till för. Det kan alltså ha funnits något av önskedröm i hennes faktiska dröm.

Det här är en alldeles konstlös berättelse om ett livsöde och ett socialöde, som jag personligen upplevat med all tänkbar intensitet. Att jag blev upprorisk mot ett samhälle, där sådant kunde ske, är måhända icke förvånansvärt. Jag kunde nämligen icke i mors levnad upptäcka något slag av individuell skuld till det hårda ödet. Att hon blev änka kunde hon ju inte hjälpa; att hon fick en stor försörjningsbörda lika litet; att hon fick arbeta värre än ett djur för en löjligt låg penning var icke hennes fel; att hon under sina sista levnadsår fick bo i en hälsovådlig bostad kunde hon ingenting göra åt.

Hon var av medellängd, snarare storväxt än småväxt. Hon var under hälsans dagar en människa med stora kroppskrafter. Hennes fysiska tillstånd var från begynnelsen alldeles säkert prima. Hon var en moraliskt oförvitlig person, men hon var icke sentimental. Jag tror aldrig jag hörde henne beklaga sig, möjligen yttrade hon någon gång att hon kände sig trött. Hon var

religiös men aldrig påträngande. Hon tillhörde icke dem, som gick omkring och frågade andra, hur de hade det med sin själ eller om de voro frälsta. Hon lydde själv vad hon fattade som religionens bud, men hon var tolerant mot sina medmänniskor. Hon ville naturligtvis att jag skulle gå i söndagsskolan, och jag kan icke erinra mig att jag reste något motstånd däremot, ehuru mina personliga religiösa intressen, om man kan tala om sådana i barnåren upp till de tretton, voro tämligen bleka. Det blev följaktligen inga konflikter av religiösa orsaker i hemmet.

Min bror Bernhard hade, som jag nämnt, omedelbart efter slutad skoltid gått i drängtjänst. Själv gick jag inte ut i arbete förrän vid tretton års ålder, tre månader innan jag skulle fylla fjorton. Mor hade sin lilla mjölkbutik och hade nu bara två att försörja. Bernhard klarade sig själv. Då de egentliga folkskoleklasserna passerats, uppstod naturligtvis frågan, huruvida jag skulle arbeta eller ej. Mor tyckte att det borde gå att låta mig fortsätta i den s. k. Borgarskolan, en 2-årig överbyggnad på folkskolan. Den hade en undervisningsplan, som gav en vetgirig yngling helt nya perspektiv jämfört med folkskolan. I Borgarskolan fick vi läsa tyska, allmän historia, algebra samt kemi och fysik på vetenskapliga grunder. Mors högsta önskan beträffande min framtid var att jag skulle bli folkskollärare, eftersom jag ansågs ha läshuvud.

Under 1896 hade min bror kommit tillbaka till Malmö och fått tjänst som brödutkörare efter att någon tid ha dragit det stora hjulet på en repslagarbanda. Han var synnerligen storväxt, vid femton års ålder med kroppskrafter som en fullvuxen, snäll intill farlig beskedlighet och så mörk, att hans hår nästan var blåsvart, under det att jag var synnerligen småväxt med rätt stor livlighet, intresserad för akrobatik, ljushårig och ljushylt fast med mörka ögon och ögonbryn.

Borgarskolan kom jag inte att gå ut. Redan på hösten 1897 hade det bestämts att jag skulle börja som springpojke på Skånska Cementaktiebolagets huvudkontor. Min klasslärare övertalade emellertid både min mor och ingenjör R. F. Berg, dåtidens cementkung, att låta mig fortsätta skolan. Men i mars månad 1898 gick det inte längre. Om jag icke då tog springpojksplatsen, skulle jag gå miste om den.

Från den tiden hade alltså både jag och min bror arbete. Mor började på sommaren samma år uppenbart att tackla av. Vi visste båda att bostaden förr eller senare skulle ta livet av henne. Vi gjorde då upp en plan, att nu skulle vi börja ta hand om henne efter alla år av hennes sagolika offergärning för oss. Hur mycket min bror förtjänade kommer jag inte ihåg. Själv hade jag 25 kronor i månaden. Vi skulle hyra tillbaka vår gamla, soliga lägenhet i Tallgatan 1 från den första oktober 1898. Mor skulle visserligen sköta hushåll och hem åt oss, men slippa egna ekonomiska bekymmer och, i förhållande till vad hon varit van vid, få vila sig.

Mors död i augusti 1898 omintetgjorde våra goda avsikter. Vi voro naturligtvis inte oförberedda på att hennes slut nalkades. Det som kanske grep, smärtade och grämde oss mer än något annat var att vi aldrig fick tillfälle att betala åtminstone en del av den skuld, som mors uppoffringar hade åsamkat oss. Vi tyckte att hon

Anna Möller född Månsson (1857—1898).

kunde sparats åtminstone ett par månader till, så att vi hade i handling fått visa vår goda vilja.

Hade mor fått leva under något så när mänskliga arbetsförhållanden och icke blivit offer för någon tillfällig epidemi som min far, så hade hon med fullkomlig visshet kunnat leva åtminstone lika länge som mormor.

Ett par gånger har jag offentligen antytt, att ifråga om den socialpolitik, som under min socialministertid bedrivits i vårt land, en mycket betydande del haft till riktmärke att förhindra uppkomsten av sådana öden som min mors. Det fanns ingen folkpension åt mormor som kunde lätta mors börda; det fanns inga bidrag åt änkor med barn och urusla inkomster; samhället gjorde ingenting för att utrota bostäder, som bidrogo till att människor blevo dödssjuka och försvunno ur livet i relativt unga år; det fanns ingen lagligen reglerad arbetstid; det fanns inga betalda semestrar, ännu mindre möjligheten till husmoderssemester. Kan någon förundra sig, om jag sedan barnbidrag och en ny bostadspolitik förts i hamn, kommer att starkt intressera mig för speciellt änkepensioner och andra åtgärder att reda upp blottställda änkors särskilda problem eller att jag önskar en snabb lösning av frågan om moderskapsbidrag.

Naturligtvis har min inställning till samhällsproblemen icke ensamt bestämts av mina barndomserfarenheter och upplevelser. Det fanns många tiotusenden, ja, hundratatusenden, som levde i stort armod. Massfattigdomen var ett faktum, även om min mors öde blev ovanligt tungt till och med för 80- och 90-talen. Icke heller har jag blivit socialdemokrat på grund av min

Litteratur

Elsa Björkman-Goldschmidt: *Harriet Löwenhjelm*.
Norstedts; pris häft. kr. 15:—, inb. kr. 20:—.

Det blir i vår tretti år sen Harriet Löwenhjelm dog, men än i dag hänger i badavdelningen på Romanäs Sanatorium en liten färglagd teckning av hennes hand, som just genom att hänga på den platsen ger fördjupad relief både åt hennes livsöde och åt det gamla sanatoriets historia. Ty det var på Romanäs Sanatorium som Harriet Löwenhjelm tillbragte största delen av sin sjukdomstid och det var nog där hon kom att känna sig mest som hemma de sista åren hon levde.

Teckningen föreställer en naken liten man med kulmage och imponerande lår, som står under en våldsamt strilande dusch. Det blänker av vatten och välbefinnande kring gestalten och under teckningen kan man också mycket riktigt läsa:

När fet och glad du duschen tål
har du nått kurens mål

Så gick det nu inte för Harriet Löwenhjelm. Hennes sjukdom tog en annan vändning och hon dog på Romanäs en majdag 1918.

Strax före jul kom det ut en bok om Harriet Löwenhjelm skriven av hennes vän Elsa Björkman-Goldschmidt. Det är en väns porträtt av en vän, men det är också en levnadsteckning med balans och lidelsefritt omdöme.

De yttre dragen av Harriet Löwenhjelm liv är snart berättade. Hon tillhörde en välsituerad adlig officersfamilj med starka släktskapsband och omsorgsfullt vårdade traditioner. Det var en skyddad uppväxtmiljö och man kommer att tänka på första versen i den engelske skalden Stephen Spenders dikt "Mina föräldrar", där

mors hårda lott. Det är många faktorer som verkat åt det hållet. Men jag medger, att när jag talar bostadspolitik, så har jag ofta för ögonen vår gamla bostad i Tallgatan med en serie avträden alldeles utanför vårt gårdsfönster, vår dödsbringande bostad, där väggarna dröpo av fukt.

Min mor var som sagt på intet sätt märkvärdig, om man icke tycker att hennes vilja att utan stöd utifrån föra sin kamp för sin egen och familjens tillvaro vittnar om en icke ringa andlig kraft, ja, man kan möjligen talå om en hård och obeveklig vilja. Hon var besluten att trotsa alla de vidrigheter livet bjöd henne på. Man kan säkerligen ha sämre inspirationskällor och drivkrafter för sin politik än en levande önskan att, så långt man kan, sörja för att förebygga öden som min mors. Och om jag gett uttryck åt socialt patos i den särskilda samhällsgärning, i vilken jag förunnats att ledande medverka, så har detta en bakgrund, som kan vara fysiskt motbjudande men moraliskt och etiskt varit av värde.

det heter: "Mina föräldrar tog mig bort från barn, som var elaka..."

Efter slutad skolgång kom Harriet Löwenhjelm så småningom in på Konstakademiens målarskola, men redan efter något år lät man förstå att hennes begåvning inte låg åt det hållet och hon slutade. Hon gick i stället och målade för Carl Wilhelmson en tid, gjorde några utlandsresor med syskon och vänner. Så småningom kom sjukdomen — och döden.

Men detta är bara de yttre konturerna av ett levnadsöde. Tack vare Elsa Björkman-Goldschmidt får vi här för första gången väsentligt ökad kännedom om människan Harriet Löwenhjelm. Även om författarinnan haft tillgång till Harriet Löwenhjelm brev och dagböcker har uppgiften inte varit lätt.

Det låg helt i linje med Harriet Löwenhjelm livsstil att inte ge någon blotta. Denna behärskning går igen i de efterlämnade dagböckerna, när det gäller personliga reaktioner inför motgångar och besvikelser har de nästan ingenting att säga. Elsa Björkman-Goldschmidt ger ett mycket belysande exempel härpå, då hon berättar, att när Harriet Löwenhjelm fick meddelande om att hon ej kunde få fortsätta på Konstakademien, säkerligen en av de största besvikelser hon mötte i livet, så är denna motgång inte kommenterad i dagböckerna med en enda rad.

Men på vissa punkter ger i alla fall dagböckerna klart besked. När man läser de utdrag, som Elsa Björkman-Goldschmidt anför i sin bok, blir man på det klara med att Harriet Löwenhjelm aldrig upplevde sin privilegierade samhällsställning som någon konflikt. "Vi växte upp", skriver Elsa Björkman-Goldschmidt, "i den tid då det sociala samvetet vaknade. Men sociala synpunkter låg inte för Harriet. När Honorine Hermeline livligt påpekade en del missförhållanden utbrast hon: "Men nog måste du väl medge att det vore tråkigt om det inte funnes några busar på Söder?" Hennes sociala samvete inskränkte sig till att man skulle vara snäll..."

I sina brev och dagböcker kunde Harriet Löwenhjelm visserligen både raljera och ironisera, när hon kommenterade flärden och konvensansen i de kretsar inom vilka hon levde, men anmärkningarna är inte

GAVLEVERKENS

Gasspisar — Vedspisar — Vattenvärmare

I modernaste konstruktion och arkitektur

Tackjärnsgjuteri — modellverkstad

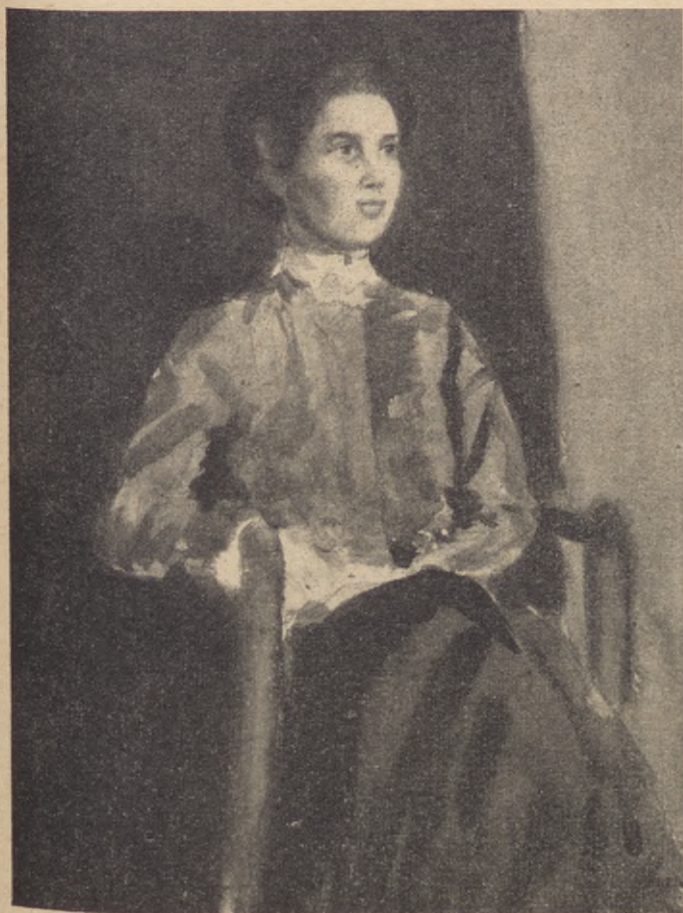
Mek. verkstad — emaljverk

GAVLEVERKEN AB

Tel. 3643

GÄVLE

Tel. 3643

Harriet Löwenhjelm (1887—1918).
Efter en målning av Dick Beer i porträttsamlingen
på Gripsholm.

konfliktbetonade. Man får ett intryck av att hon trots allt trivdes i sin miljö och livet ut bevarade hon en stark lojalitetskänsla mot sin samhällsklass. Hon var alltigenom en aristokrat.

Men frågan är väl i alla fall om inte leklynnat och raljeriet ibland användes som ett skydd mot yttervärlden, som en utväg att tappert bagatellisera besvikelsen över att ingen ville ta henne riktigt på allvar. Inför de närmaste förblev hon i sitt målande och diktande en talangfull dilettant, hon behövde ju aldrig tänka på att göra sin begåvning till levebröd. Det befängda i situationen illustreras bland annat av anteckningar i dagboken om att hon lyckats sälja någon teckning, "uppar ett honorar av 5 kronor", men nästa gång, när hon fick dem, blev hon förargad och för att trösta sig för hon till Kembels skobod och bad dem skicka hem fem par skor till påseende. Denna bristande proportion mellan arbetsinkomst och livsföring rymmer i sin komik ett tragiskt element.

Under de sista åren av Harriet Löwenhjelm's liv blir tonen i brev och dagböcker en annan och mörkare. Elsa Björkman-Goldschmidt säger att hur mycket av nedslagenheten som var sjukdom och hur mycket som hade andra orsaker kan hon för sin del inte bedöma. "Kunde jag bara frälsa lynnet, skulle Du minsann få se hur jag redde mig", skriver Harriet Löwenhjelm i ett

brev till väninnan. Det fanns på moderns sida anlag för grubbel och svärmod, om det är dessa anlag eller sjukdomen och dödsaningen som kastar sin skugga framför sig är omöjligt att avgöra.

Men i ett hänseende förblev Harriet Löwenhjelm beständigt densamma, hon bevarade sin livsstil in i döden. Det finns en historia från hennes sista dagar, som är belysande härför, och Elsa Björkman-Goldschmidt berättar:

En av patienterna hade av någon anledning varit inne hos Harriet Löwenhjelm och litet skrytsamt berättat att hans föräldrar köpt honom en fin egendom. Hon kommenterade besöket för sin sköterska med följande långsamt viskade ord:

Jag tyckte ju inte det var något att berätta för en döende människa, så jag sa till honom: "Min pappa och mamma har också köpt mig ett jordagods. Det är inte så stort. Men där står fyra björkar."

Det var den gravplats hon gått i författning om att man skulle ombesörja åt henne och som hon just fått ett fotografi över.

Elsa Björkman-Goldschmidt's vackra och kloka bok glädjer alla vänner av Harriet Löwenhjelm's lyrik och säkerligen kommer den också att vinna nya vänner till den döda adelsflickans egenartade och charmfulla dikter. Helt naturligt måste en bok om Harriet Löwenhjelm också komma att handla om livet på ett sanatorium och i kapitlet "Innanför portarna" har författarinnan med fin inlevelse gjort några kommentarer kring de lungsjukas slutna värld, som i sin rättframma enkelhet kanske ska bibringa många friska en fördjupad förståelse av vad det vill säga att vara lungsjuk.

Våren 1918 befann sig Elsa Björkman-Goldschmidt som rödakorsdelegat i Ryssland och nåddes där av ett telegram genom svenska utrikesdepartementet: fröken löwenhjelm önskar träffa fröken björkman innan slutet av maj. Hon skyndade hem och kom i tid för att vara hos sin vän, när hon dog.

Denna bok stärker en i övertygelsen att Harriet Löwenhjelm den gången hade rätt. Elsa Björkman-Goldschmidt hör tydligen till de människor om vilka det kan sägas att man skulle vilja hålla dem i handen, när man ska dö.

H. S—l.

Teckning av Harriet Löwenhjelm. I hennes diktsamling står denna teckning som vignet till "Beatrice-Aurore".

BOKEN I NÄVERKONTEN

En sjuttonårig yngling gick skogsvägen fram. Det var senhöst, grått och duskigt. Stormen hade ruskat björkarna rena från löv och björnmossan hade stelnat i tuvorna efter de sista nätternas frost. Ynglingen bar en näverkont på ryggen och en bössa över högra axeln. Det var den tiden på året, när orrarna toppade, om de jagades upp av en skicklig träskällare. Ynglingen fördelade sitt intresse åt två olika håll. Det var först och främst jakten. Matsäcken i näverkonten var bra nog fattig, och bössan fick alltid hjälpa till att fylla ut vad som fattades. Lyhörd och skarpögd gick han efter den lilla stigen på sviktande ben och iakttog samtidigt gråspetsens rastlösa sökande i snåren. Det gällde att vara beredd. Ibland kunde ett snabbt flyktskott ge ett gott resultat. Men då fick det inte vara alltför långt avstånd mellan ögat och pekfingeret, siktet och avtryckaren. Det gällde att handla med explosiv hastighet. Och uppmärksamheten fick inte slappna.

Men i dag var ynglingens medvetande liksom uppdelat i två parter. Jakten hade han för ögonen, det var intresset utåt, den ena halvan. Den andra halvan bar han på ryggen — i näverkonten. Bland tunnbrödsbakor, saltsill, potatis och en träask med en smörklick låg ett paket. Omslaget var mångdubbla blad av Aftonbladets Halvveckouplaga väl omlindat med ett sockertoppssnöre. Det var en bok, en skatt med en underlig

magisk kraft. Kring den kretsade tankarna. Konten kändes både tung och lätt på samma gång. Det var som om han gick och bar på något olovligt, något som ingav samma tankar och känslor som när han bar en tjuvskjuten tjäder genom byn. Egentligen var det hans första bok. I byn fanns ju både biblar, postillor och psalmböcker. Det blev mest tvångsläsning. Ibland hade han känt nästan som ett hat mot Mårten Luther som hittat på både katekesen och postillan. De hade följt honom ända från tidigaste barndomen. Inte mycket hade han förstått. Katekesen var rabblat, utanläxan. Postillan var den ojande monotona röst som tvångsläste var söndag under högmässotiden. Båda böckerna gav mest bara leda, en känsla av tvång och olust och en föreställning om att det mesta här i livet var syndigt utom detta att vara förnöjsam i alla skiften. Att läsa något annat ansågs som syndigt. Det var förvillelser som kom att väcka till livs olovliga tankar. Den som läser mycket blir snart tokig i huvudet och förlorar sin salighet, brukade en gubbe i byn säga.

Ynglingen gick och tänkte på kunskapens frukt på gott och ont. Det var som om han själv gick och bar på en sådan frukt. Enligt sagan om paradiset var ju den frukten förbjuden. Han gick en stund och funderade på varför kunskapen skulle vara förbjuden i själva bibeln. Adam och Eva hade jagats ut ur

Edens lustgård, därför att de genom den förbjudna frukten sökte kunskap. Nu gick han själv och bar på en frukt från kunskapens värld. Det var riktigt spännande. Han hade ju heller intet paradiset att förlora, eftersom han själv tillhörde en av de utstötta.

Ett par orrar flög upp och han ryckte åt sig geväret, men hunden var inte i närheten, så de flög långt in i skogen. Han kom in i sin vanliga sviktgång och tänkte på nykterhetslogen. Där hade man haft många heta diskussioner, innan man beslutat sig för att skaffa böcker till ett eget bibliotek. Prästen hade varit rasande och hotat med att vräka ut nykterhetsföreningen ur skolhuset, där de hade sina möten. Han hade förbjudit dem att ställa in den oansenliga bokhyllan i lokalen. Återigen den förbjudna frukten! Han gick och log för sig själv, när han tänkte på den spänning de levat i, när bokpaketet med de sex inbundna banden kom, ett bibliotek på sex hela band! Själv hade han lyckats få med sig en av böckerna. Nu kunde han inte minnas vad den hette och ännu mindre författarens namn. Just nu var det huvudsaken att det var en bok.

Han strök rockärmen under näsan och kände den välbekanta doften av milrök. Det växlade in tankarna på den kolmila han nu skulle ta emot och sköta. Det var första gången i sitt liv han fått ett sådant förtroende. Men milan hade redan gått av sig det värsta, det skulle bli en lätt sak att sköta den. Och nu hade han ett gott sällskap under de långa kvällarna och nätterna. Han skulle riktigt feja upp glaset på den sotiga Fenixlyktan och bara läsa. Bara han nu inte glömde milan för bokens skull. Ett ögonblick tänkte han ställa ned konten, veckla upp paketet och titta på boken. Men just när han skulle göra detta, började hunden att skälla. Det var ett härligt ståndskall.

Han slängde av sig konten och smög sig utför slutningen. Mossan var våt och mjuk och stegen ljudlösa. Hunden skällde, så att skallet studsade mot ett berg och kastades tillbaka i ett ljudligt eko. Där stod hunden och skällde mot en yvig gran. Skallet var som ett radband av klingande ljud. Ynglingen tog betäckning bakom ett snår, hukade sig ned och kröp efter marken. Jo, mitt i granen satt fågeln. Det var en stor baddare, en tjärdertupp. All fågelns uppmärksamhet var riktad mot hunden. Ynglingen höjde sakta bössan. Det blev som ett tomrum i luften efter skottet. Hundskallet tystnade och berget fick liksom ekot i halsen. Det var som om själva tystnaden ropade.

Näverkonten blev betydligt tyngre av fångsten. Men ynglingen kände det inte. Fadern gav honom i kojans noggranna anvisningar om milans skötsel. Han var stolt över förtroendet och kände sig nästan upprörd av en inre stor glädje. Nu var han inte ensam. Han hade en vän i näverkonten, en obekant vän som lovat mycket. När han klubbade milan och kolbränderna sprakade i hårdan, vecklade han ut paketet på granrisbädden och med girig nyfikenhet läste han:

August Strindberg: HEMSÖBORNA.

(Återgiven med vänligt tillstånd av författaren och Sällskapet Bokvännerna.)

Teckningar av Sven Agren

Högklassiga varor direkt till kunden

Vår stora varukatalog, som utkommer årligen i mars och september upptager rikhaltig sortering av moderna klänningar, kappor, kostymer, underkläder av alla slag, ylleveror, strumpor, filtar, täcken och sängkläder, skodon, paraplyer, väskor, tyger i stor sortering, heminredningstextilier, barnvagnar, ottomaner, leksaker, sportartiklar, ur, guld- och silvervaror, husgeråd, verktyg, redskap, pappersvaror, hygieniska artiklar m. m.

Obs. Stora egna tillverkningar.

Katalogen erhålles mot rekvisition så långt som upplagan räcker.

A.-B. WISKADALS FABRIK

BORÅS

Målarmästare

Josef Karlsson

Götgatan 10 A

Telefon 30460

UPPSALA

Gunnar Larssons Cykelverkstad

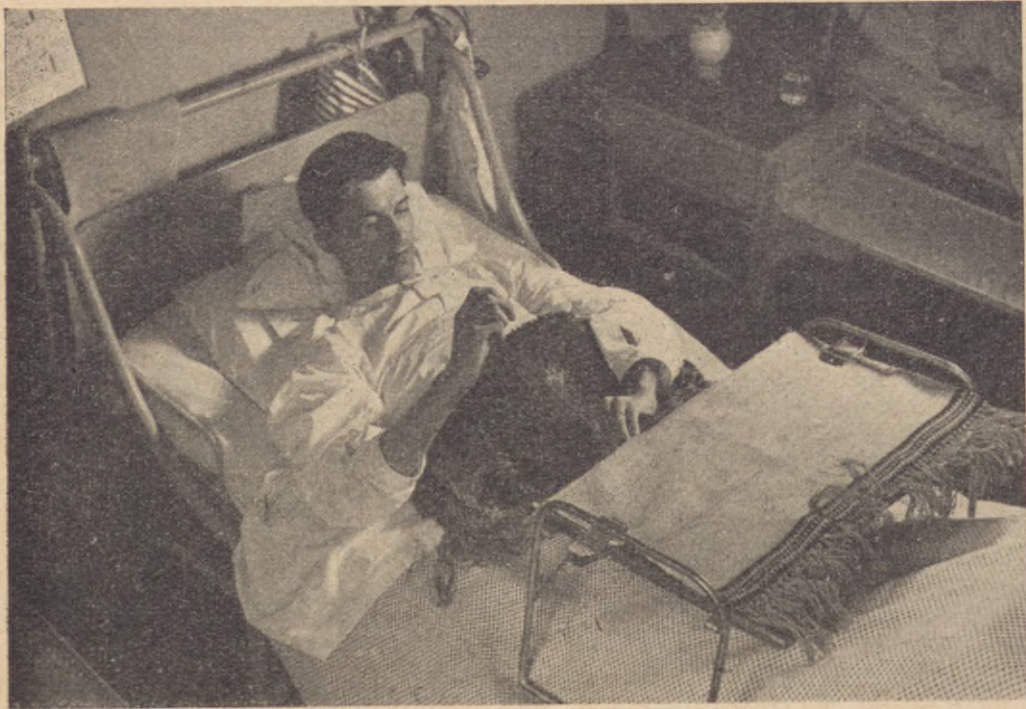
S. Kopparslagaregatan 37

Telefon 825

GÅVLE

Telefon 825

Gammal fackman gör i ordning "hojen" grundligt och billigt. - Ramreparationer, Svetsningar, Lackeringar. Nya och begagnade cyklar säljas.

Sängarbetsbordet är ett gott hjälpmedel vid olika slag av arbetsterapi för sängliggande. Här får det göra tjänst som underlag vid ryaknytning (S:t Görans sjukhus, avd. för kirurgisk tbc). (Foto: Blombergs Bilder)

"Påtning" är lätt att lära, är en populär sysselsättning och kan utföras med mycket enkla hjälpmedel. Hela "apparaten" består av en "träharpa" med uppstående träpinnar, kring vilka garnet lindas och lyftes av med en virknål. Resultatet blir t.ex. som på bilden härövan en långhalsduk. Fotot är från Vanföreanstaltens i Stockholm klinik, och patienten erhåller genom att med sin skadade hand utföra för arbetet nödvändiga rörelser en "funktionsförbättrande behandling".

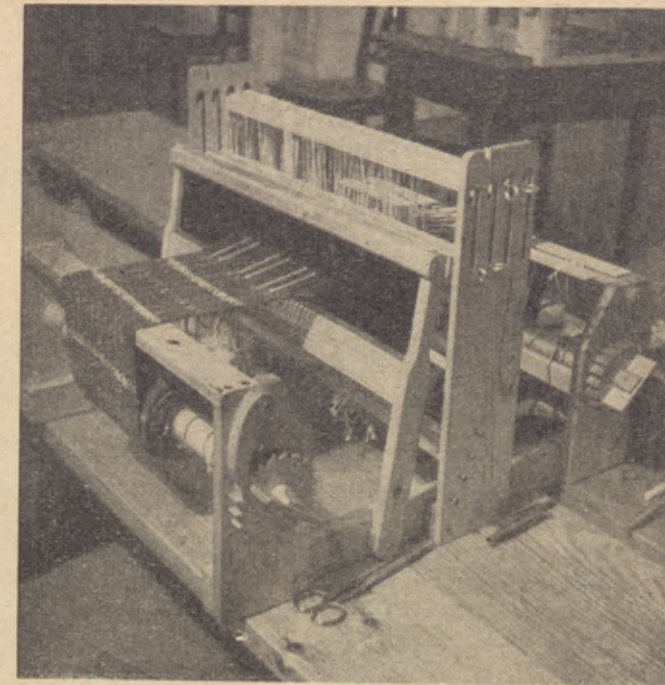
(Foto: Blombergs Bilder.)

Vävning i vävram. Infälld en vävram, speciellt tillverkad för sanatoriepatienter (Orupssanatoriet). Vävramen består av två sidostycken, mellan vilka ramen är placerad. Genom att det finns hål i sidostöden kan ramen höjas eller sänkas, vilket gör arbetet mindre ansträngande för patienten. I lagom höjd framtill finns en hylla 10-12 cm bred, vilken tjänstgör som bord. Spikar äro inslagna på över- och underkanten av ramen. Varp-garnet föres runt en spik i överkanten, ned och runt en spik i underkanten och upp igen, tills man får det antal trådar, som behövs för vävens bredd. För att erhålla skäl i väven tar man en vävkläpp, vid vars ända en klots är fastskruvad, vilken tjänar som stöd, när kläppen sättes på kant. Varannan tråd går lös i väven, och varannan tråd går genom ett solv, vilket är trätt på kläppen. När kläppen sättes på kant, höjas de trådar, som går i solven, och ett skäl bildas. Det andra skälet plockas upp för hand. Inslaget föres till med bom eller flamskpinne. Förutom röllakan kan man även väva flamsk vävnad på denna vävram.

(Foto: Blombergs Bilder)

SYSSELSÄTTNINGSTERAPI

Det tredje av de betänkanden som framlagts av Kommittén för partiellt arbetsföra heter officiellt Statens Offentliga Utredningar 1947:44 och dess titel är "Utredningar och förslag angående sysselsättnings- och arbetsterapi vid vissa sjukhus o. vårdanstalter m. m." Vi hoppas längre fram kunna återkomma med en artikel om detta intressanta betänkande, som förutom att vara väl skrivet och lättläst är försett med ypperliga illustrationer. Genom vänligt tillmötesgående av Kommittén för partiellt arbetsföra är vi här i tillfälle återge en del av bilderna i betänkandet. Den ledsagande texten är från samma källa.

"Terapivävstol", som även kan anbringas i sängen.

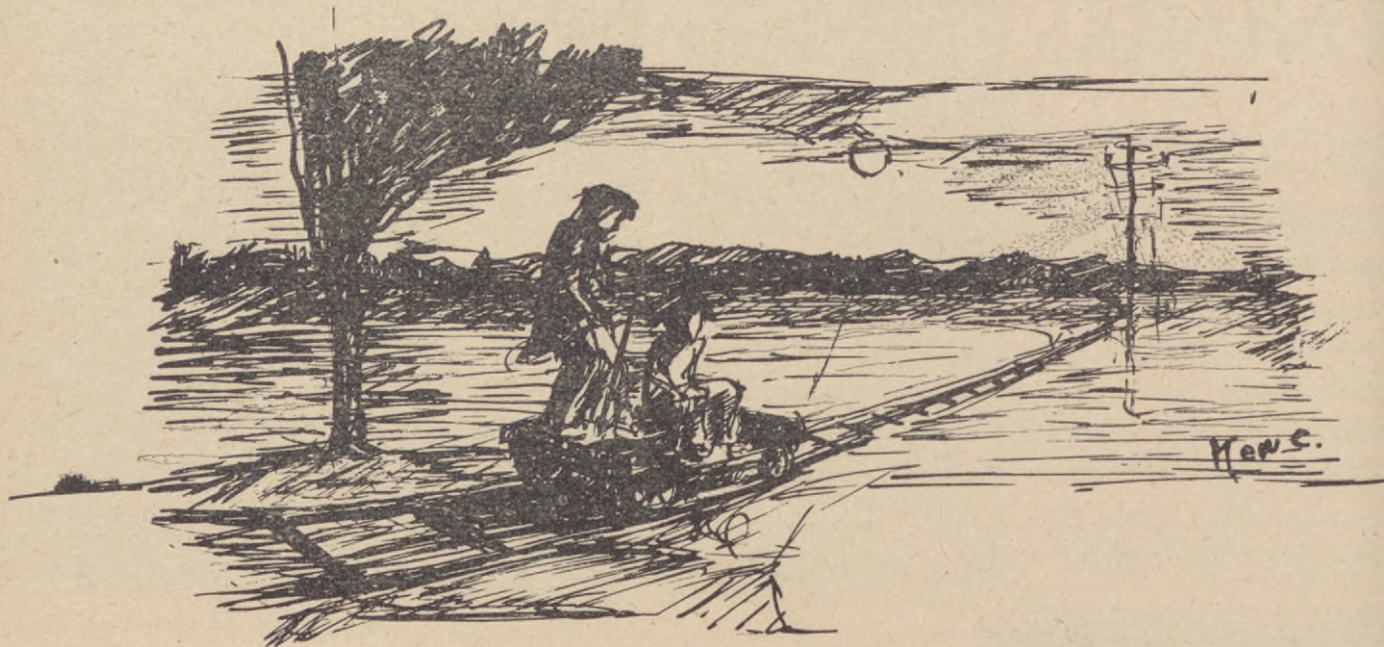
(Foto: Blombergs Bilder.)

Dessa vackra och trevliga ting ha tillverkats på Karolinska Sjukhusets psykiatriska klinik. Fatet t.v. på bilden är tillverkat av crépepapper. Materialet till övriga föremål är huvudsakligen halm. I fonden vävnader i olika mönster och framför dessa halmdockorna "Tant Grön, Tant Brun och Tant Gredelin".

(Foto: Blombergs Bilder.)

Sörensen och jag stjal en järnväg

En gång seglade jag skeppskamrat med Frode Sörensen från Knudshoved. Vi kallade honom rätt och slätt för Sören. — Frode Sörensen och jag hjälptes en gång åt att stjäla en järnväg nere i Australien. Det började så här.

S/S Lima från Trelleborg, 4.000 ton, byggd 1912, kom smygande över Indiska oceanen i höjd med Stenbockens vändkrets. — Vi var på väg till den australiska hamnstaden Perth. Men innan vi kom dit råkade vi i luven på ett överfallsväder. Det var en av dessa häftiga orkaner som med blixstens hastighet, parad med en oförliknelig styrka, då och då sveper fram över de väldiga vattenöknarna. För *S/S Lima* höll det på att bli en stor olycka. Det var med nöd och näppe den gamla ångbåten från Trelleborg lyckades hålla sig flytande.

Förutom den materiella demoleringen inträffade en rad svåra olyckor ombord. Det började med att en sjö, kraftigare än alla sina föregångare, lyckades svinga sig ända upp till livbåtsdäcket. Dess styrka var oerhörd. Styrbords däckverk krötes runt som sirup i sommarvärme. Livbåten slets ur sina förtöjningar och slungades in mot centrum av fartyget, där skorstenen tillfälligtvis satte stopp för vidare framfärd.

En av eldarna ombord, Frode Sörensen, råkade just vara uppe på livbåtsdäcket. Kanske hans ärende var att dreja runt luftventilerna. Hursomhelst. När Sören fick se styrbords livbåt komma skenande emot sig, tog han ett pantersprång åt sidan. Sörensen förskräckelse var så plötslig och stor att han inte alls såg var han satte fötterna. Och naturligtvis skedde detta på ett mycket olämpligt ställe. Han trampade rakt igenom ett väl igenstängt skylight. Glasbitar och söndersparkade träspröjsar flög om öronen på den arme eldaren.

Under tiden hade den lösryckta livbåten fortsatt sin fria färd. Det första den gjorde var att smälla rakt in i skorstenen. Ett

par av matroserna med båtsmannen i spetsen kom upprusande på livbåtsdäcket. Samtidigt slängde *S/S Lima* från babords sida över till styrbords. Livbåten följde med i rörelsen och rutschade tillbaka mot den plats varifrån den kommit. Sjömännen uppfattade faran ögonblickligen. Utan tvivel skulle livbåten, med den fart den hade, slå omkull de redan demolerade däckverken och därefter bryta sig rakt igenom det ganska bräckliga räcket. Varken båtsmannen eller matroserna tänkte två gånger. De handlade ögonblickligen. Utan kommandoord eller befallningar rusade de rakt på livbåten för att hejda den i dess våldiga framfart. Det var ett tappert försök men på förhand dömt att misslyckas. När svansen av en tyfon slänger runt med ett fartyg är det inte rådligt att alltför dumdrigt ställa sig i vägen för löst kringflygande föremål. Livbåten slets ur sjömännens bastanta nävar. Därefter galloperade den tvärs genom livbåtsräcket rakt ut i Indiska oceanen.

Detta hände uppe på däck.

Men maskinen var ingen lugnare tillflyktsort. Mycket befann sig i rörelse, men allra svårast var att få koleldarna att ligga kvar inne i ugnarna. Då och då, med nyckfulla tidsintervaller, "satte" sig *S/S Lima* mellan ett par sjöar. Detta skedde oftast så hårt och häftigt att eldstadsluckorna flög upp och ugnarna spydde ut den glödande vita elden över järndurkarna. Kolskyfflar och slagspett flög från skott till skott. Pannorna var ibland högt ovanför mitt huvud, ibland djupt under mina fötter. I detta upp och nervända (eller kanske ut och invända) inferno, kunde det naturligtvis inte undgås att jag trampade på ett eller annat vitglödigt kolstycke. Innan vakten var tilländalupen hade jag hunnit bränna mig både på händer och fötter. Det var märkvärdigt att inget värre inträffade.

När ovädret svängt förbi, befann sig *S/S Lima* ej längre i något presentabelt skick. Hon såg sannerligen ut som en luggsliten

hona. I alla händelser var det ingen tanke att gå till Perth. Skepparen var tvungen att söka nödhamn, den närmaste som stod att få. Valet föll på Steep Point, en liten obetydlig utlastningshamn vid sidan om alla rejäla stråkvägar.

Då vi äntligen kom till Steep Point var det inte mindre än fem man av besättningen som tvingades att söka läkarvård.

Eldaren Frode Sörensen hade när han sprungit undan den skenande livbåten, kört båda benen genom det igenstängda skyligheten. Och därvid bar det sig inte bättre än att han fick ett komplicerat brott på vänstra foten. Båtsmannen och matroserna hade alla tre under sitt våghalsiga försök att hejda livbåten att rusa ut i sjön, försträckt sig och ådragit sig bräck. Matroserna kom lindrigast undan. Men (det visade sig så småningom) båtsmannen blev till hälften invalid för livet. — Femte man var jag själv. En del av mina brännskador läktes hyggligt och fint. Men ett av sårerna inne i högra handflatan visade inte samma goda vilja. Jag kunde naturligtvis inte effektivt hålla mig borta från smuts och orenlighet. Det blev infektion i såret. Hela handen svullnade upp och översållades av små variga vattenblåsor. Det såg ut som om jag inte skulle kunna hålla i en kolskyffel på många månader.

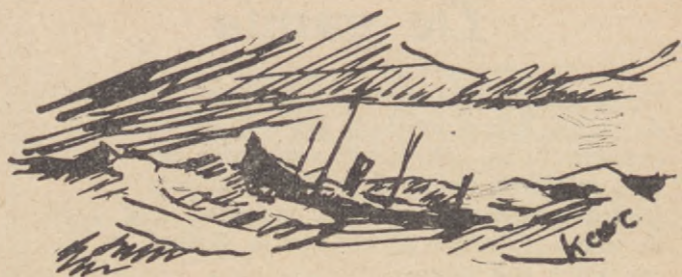
Jag följde mina kamrater till sjukhuset.

S/S Lima tvingades, sedan hon fått de värsta skavankerna avhjälpna, att lämna Steep Point och gå till Perth, fem man för kort i besättningen. Att mönstra något nytt folk i Steep Point kunde helt enkelt inte tänkas. Staden låg alltför långt på sidan av de stora handelsvägarna. Där fanns inget sjöfolk att få.

Av oss kvarlämnade skandinaver var det underligt nog Frode Sörensen, vilken skadat foten, som kvickast kom på fötter. Efter någon tid fick han sällskap av mig. Men matroserna och båtsmannen blev länge liggande på sjukhuset. Deras skador var invärtes och hade allvarligare karaktär. Och S/S Lima var redan långt borta. Vid kajerna i Perth. Ja, kanske ändå längre!

Lasarettet var en utomordentlig inrättning. Det fungerade som en slags helpension, utan tvång eller kommandon eller randiga kläder. Vissa tider hade vi att infinna oss för översyn och behandling. Men dessemellan hade vi vår fulla frihet. Och vi begagnade oss av den till att genomströva staden i alla tänkbara riktningar.

Frode Sörensen, en pojke på tjuguar med blå ögon och vete-färgat hår, var ganska nyfiken av sig. Och jag följde honom troget i hälarerna vart han gick. — Nå, själva staden hade inte mycket att bjuda på, den var ganska snart genomtittad. Men sydost om staden var ett rallargång i full verksamhet. Detta arbetsläger fångade snart vårt fullständiga intresse. Rallarna höll på att dra fram en järnväg till Steep Point. Denna järnväg var redan hela stadens stolthet. Så snart den var färdig att öppnas för trafik, skulle Steep Point erhålla direkt förbindelse med

...råkade vi i luven på ett överfallsväder.

stora världen. Och stora världen, från denna horisont räknat, var detsamma som Adelaide, Melbourne, Sydney.

Frode Sörensen hade en ganska säregen förmåga att göra sig bekant med folk. Och nu bekantade han sig på snabbaste sätt med rallarna som höll på med järnvägsbygget vilket skulle knyta Steep Point fastare samman med den övriga australiska kontinenten. — Medan våra fysiska skavanker gick mot allt bättre läkning, vistades vi varje dag några rundliga timmar nere hos de frispråkiga järnvägsbyggarna. Då och då gjorde vi en utflykt längs linjen med en eller annan dressin som tillhörde rallarlaget. Det var högst individuella och olika dressiner. Somliga var fotdrivna (dessa passade mig bäst, som hade handskada) medan andra dressiner var handdrivna (och dessa passade Frode Sörensen bäst, som hade fotskada). Men förutom denna sortering av trallor och dressiner, fanns det även sådana som drevs med elektriska batterier. Dessa kunde nästan betraktas som lyxdressiner. Likt en grevlig miljonär kunde man sitta på dessa och åka hur långt som helst utan att behöva röra vare sig hand eller fot.

För varje dag blev våra utflykter med dressinerna allt längre och längre. Ty vi trivdes inget vidare i Steep Point. Staden var död och tråkig. Däremot tyckte vi att det var ett ypperligt nöje att rassla iväg på en elektrisk tralla längs med en nylagd järnvägsräls. — När rallarna någon gång rätade på ryggen för att hålla andan, vinkade de muntert till oss och skrattrade sitt friska tandlysende skratt som den australiske arbetaren är ensam om i hela världen. — Vi fortsatte som vi börjat: att köra trallan från lägret och utåt banan ett stycke. Och så tillbaka igen.

Frode Sörensen och jag var tillräckligt unga för att finna en viss tjusning i detta.

Och så kom slutet av sjätte veckan av vår långa vistelse i Steep Point. Det var lördag. Dagen därpå skulle det alltså vara söndag. En av de mördande långtråkiga steep-pointska söndagarna som vi i vår sysslolöshet redligen lärt oss att frukta för. Lördagseftermiddag fördrev vi tiden som vanligt ute i rälslägarlägret. Och naturligtvis gjorde vi en och annan tur utåt linjen med de olika trallorna. Först var vi ute med lyxåket, den elektriskt drivna dressinen. Och sen tog vi växeltrallan. Och sen fottrallan. Sören och jag tycktes inte tröttna på dessa turer. Vi hade ju egentligen ingenting annat att ta oss för. Kanske det endast var den ljuvliga känslan att ordentligt få sträcka på musklerna som förmådde oss att hålla på med detta ganska meningslösa åkande fram och tillbaka.

Ja, fram och tillbaka, som skytteln i en väv, körde vi våra trallor — från lägret och utåt banan — från banan och tillbaka till lägret — från lägret och utåt igen.

Men denna gång drev Sören sin dressin längre bortåt banan än någonsin förut. Jag följde efter. Sören tycktes inte ha en tanke på att stanna. Och naturligtvis stannade inte jag heller. Trallans hjul sjöng och klapprade mot skenskarvarna — en kilometer — två kilometer — tre kilometer — farten ökade, vinden ven om öronen.

Väldiga dungar av hagtorn skymde redan arbetslägret för våra blickar. Därborta, bakom buskarnas taggiga sträckning, höll ett par dussin rallare på att med spett och taljor maka ny räls tillräta över nyss utlagda slipers. — Vi skulle aldrig mer återse

Jag följde mina kamrater till sjukhuset...

De gamla

*De gamla, de kura så tvära och buttra,
de mumla och muttra
i mjugg för sig själva, båd nätter och dar —
med sniglande tankar de grubbla och påta
att finna en lösning på tillvarons gåta;
de vrida och vända på allt som är skrivet
om döden och livet —
och skumma i blicken de kisa mot ljuset
och lyss med förväntan till sorlet och bruset
från mullen och gruset —
men aldrig i livet de få något svar.*

*De fatta ej våldets traktater och pakter
med främmande makter,
och lismande fraser i lömska förtal —
de leva i åldriga vanor och seder
då ord voro ära, och handling var heder —
de kunna ej fatta att hetspropaganda
är nutidens anda,
att städer som vackla och riken som gunga
i svindlande pålagor, hårda och tunga,
för gamla och unga
gör tillvarons kamp till förbittrande kval.*

*Likt flimrande skuggor, med ryggarna krumma,
försagda och stumma
de glida förbi oss i folkvimlet, lugnt —
Men rinner dem plötsligt en hågkomst i minnet —
det glimmar i blicken, det ljusnar i sinnet,
och händerna röra sig slappa och smala,
och käkarna mala — — —
Då glömma de nuet med kivet och striden —
de se över axeln tillbaka i tiden,
mot lugnet och friden,
när världen var solig och blodet ungt.*

MARTIN NILSSON.

det hjärtligt skrattande räsläggjarlaget. Ej heller lasarettets vänliga sjuksköterskor. Och ej heller den dammiga, lättjefulla och genomtråkiga staden Steep Point vid Indiska oceanens närhet.

Ty Frode Sörensen och jag befann oss (utan att ett ord väx-lats om den saken eller skymten av en överenskommelse träf-fats) på full flykt in mot den australiska kontinenten. Det var kanske sysslolösheten vi flydde ifrån. Eller de ledsamma och tråkiga söndagarna i Steep Point. Hursomhelst! Varken Sören eller jag hade en tanke på att återvända. Alltför ofta hade vi gjort dessa korta resor från banan in till arbetslägret. Vi ville inte återupprepa saken en gång till! Framför oss låg en helt nybyggd järnväg som skulle förbinda Steep Point med det kontinental Australien. Vi hade bara att ta järnvägen i besittning. Den var helt enkelt vår!

Detta skedde på eftermiddagen. Det blev skymning. Det blev natt. Och det var månsken.

Våra trallor trillade och gick — knapp — knapp — knapp — knäppte och knattrade hjulen mot skenskarvarna.

Månen lyste stort över skogsbarriären. Järnvägsrälsen skimrade som silverormar. Utan betänkande fortsatte vi rakt in mot den australiska kontinenten. Vi lämnade kusten bakom oss. Och

det är väl det sämsta en sjöman kan göra, att lämna sjön eller närheten av en sjö. Tillpåköpet lämnade vi kvar alla våra ägo-delar på lasarettet i Steep Point. Det var varsitt blygsamma kny-te med kläder, fotografier och andra småsaker. Men det var allt vi ägde utom det vi gick och stod i. Och våra pengar hade vi naturligtvis på oss, den sista hyran och olycksfallsersättningen från S/S Lima.

Hela natten åkte vi. Och först när morgonen kom med solen gul och grann över horisonten, tyckte vi att vi hade åkt nog för den gången. Vi steg av våra dressiner, lyfte ner dem från rälsen och gömde dem i ett grönskande buskage. För vår egen räkning valde vi en skuggig och torr plats ett stycke bort ifrån järnvägen. Vi sjönk genast in i en sömn som var så djup och ljuvlig som den endast kan vara förunnad ungdom med rent samvete.

Frammot eftermiddagen vaknade vi. Men ingen av oss kände någon särskild lust att orientera terrängen. Säkert hade vi då träffat på en eller annan farm där vi kunnat få köpa mjölk och bröd och smör. Men för en dag eller ett dygn kunde vi ganska gott vara utan sånt som kallas livets nödortf. Dessutom tyckte vi att vi inte skulle visa oss alltför öppet inför allt för många nyfikna.

Därför låg vi kvar där vi låg. Och först när skymningen kom, ställde vi återigen upp trallorna på rälsen för att fortsätta vår avbrutna färd in mot det australiska hjärtlandet. Den andra natten skilde sig inte nämnvärt från den första. Men den andra dagens morgon (det var måndag och vi hade inte ätit något sedan lördagsmiddagen) kände vi oss svultna som rävar. Ingen försiktighet i världen kunde längre hindra oss ifrån att söka efter en farm sedan vi i gryningen lyft ner våra trallor från rälsen och omsorgsfullt gömt dem under en grupp täta buskar.

Det var som vi anat, vår jakt efter en människoboning be-hövde inte bli särskilt strapatsrik. Vi kom snart fram till en väg. Och vägen ledde rakt fram till en bondgård. Där beslöt vi oss för att pröva vår lycka.

Frode Sörensen förde naturligtvis talan för oss bägge två. Han var den kvickaste i engelska språket. Men han kunde även nödortfigt göra sig förstadd med ett par andra munarter. Det var bara bra. Ty slumpen kunde föra oss till en holländsk eller tysk eller belgisk nybyggare.

Men det var i alla fall med stor tvekan vi slog oss ner vid köksbordet inne hos farmaren, sedan vi förklarar vad vi egentligen ville. — Värddinnan dukade fram hela visthusbodarna med mat. Först slukade vi läckerheterna med ögonen. Sedan slukade vi dem riktigt. Men trots vår hunger var vi under hela måltiden laddade med nervositet och spänning. Närsomhelst kunde obehagliga frågor göras (för övrigt helt naturliga frågor) om varifrån vi kom och vart vi skulle.

Ingen av värdfolket sade emellertid något som var svårbesvarat för oss. Och när måltiden var över och det var tid att bryta upp-börjare Sören att treva i byxfickan efter portmonnän. Hans me-ning var naturligtvis att betala för välfägnaden. Men både Frode Sörensen och jag var vid det tillfället dåligt underrättade om den australiska farmarbefolkningens utomordentliga gästfrihet. Dessa tillåt absolut inte att några pengar lades upp på bordet som ersättning. Därmed basta! Och detta hände inte bara en gång. Det var likadant hela resan genom Australien.

Mätta och belåtna letade sig Sören och jag tillbaka till järn-vägen. Vi sökte upp en torr och skuggig plats (det var den tiden på året då solen seglade högt uppe på himlen och hettan under middagstimmarna alltså inte var något att leka med). — Vi sov till skymningen. Då ställde vi återigen upp våra dressiner på spåret. Vi satte oss tillrätta i sadlarna och började trampa iväg. — Framför oss hade vi en hel lång ljuvligt doftande australisk månskensnatt. Inga tåg behövde vi tänka på. Det fanns helt enkelt inte några tåg på denna järnväg som ännu ej var färdig-byggt och ej hade öppnats för trafik. Min kamrat och jag be-hövde bara tämja på musklerna och sätta fart på trallorna. Hela världen låg fri och öppen för oss.

På det viset gick det till när Frode Sörensen och jag stal en järnväg i Australien. Vi bröt inte upp rälsen och stoppade den i fickan. Vår stöld var långt exklusivare och förnämligare. Från innevånarna i staden Steep Point stal vi helt enkelt behaget av en jungfruresa. Innan dessa människor kommit sig för med att gnugga förvåningen ur sina ögon, hade vi redan befarit den järnväg som skulle förbinda deras stad med hela den australiska kontinenten. — Frode Sörensen och jag begick denna järnvägsinvigningsresa utan blommor, utan borgmästaretal och utan all annan officiell festivitas. Men vi hade festligt ändå: de tomma silverblanka spåren löpte i parallella par rakt in i den djupa natten; månen seglade högt upp över våra huvun — bakom oss var Australien, på ömse sidor om oss var Australien, framför oss var inte bara Australien utan hela morgondagen och allt det som vi inte visste skulle hända.

På sjunde dagens morgon hände det emellertid att när vi som vanligt gömt undan våra dressiner och gått upp till en farm för att köpa lite frukost, blev vi erbjudna jobb.

Frode Sörensen såg på mig. Och jag såg på Sören. Det här var ett oväntat krux. Ett riktigt jobb säger man inte nej till. Men vi ville inte heller alltför gärna avbryta vår stolta påbörjade invigningsresa.

Efter ett enda ögonblicks tvekan, svarade Sören för oss båda två:

— Yes, all right!

— Allright, sade farmaren. — Det är fredag i dag. Ni behöver inte börja förrän måndag morgon. Till dess äter och sover ni här på gården. På fredag klockan två middag utbetalar jag första veckans lön. Behöver ni något förskott, så säj till nu genast!

Frode Sörensen sade yes och ja, nej och no där han tyckte det var bäst och passade som prydligast.

Och så blev det lördag morgon. Det blev lördag middag. Lördag eftermiddag. Och äntligen kom skymningen. — Så fort vi vågade, smög sig Sören och jag ner till det ställe där vi hade gömt trallorna innan vi gick upp till farmen på fredagskvällen. Under sju nätter hade vi fått transport av dess vehiklar. Nu ställde vi upp dem för sista gången på spåret och körde söderut. Vi åkte i tre timmar. Därefter lyfte vi ner dressinerna från rälsen och ställde upp dem fullt synliga vid ett par trädstammar. Vi textade prydligt på trallornas styrstänger

"Railway Camp. Steep Point"

Dressinerna skulle därmed säkert komma tillbaka till rätta ägaren, nämligen rallarläget utanför den lilla staden vid Indiska oceanen.

Frode Sörensen och jag började sedan gå längs järnvägen de många milen tillbaka till farmen. Det var en promenad som tog hela natten i anspråk. Men vi hade söndagen på oss att vila ut. Och på måndag morgon skulle ett nytt jobb börja — som farmardrängar. Det hade vi aldrig provat på förut. Men det skulle väl gå liksom allting annat. Vi hade sett på farmaren att det var en hygglig prick.

Den australienska natten doftade underbart medan Frode Sörensen och jag långsamt traskade fram mot farmen.

Teckningar av Karl-Evert Kewe

ÅKERLUNDS

Så bra som kläder kan bli!

LULEÅ

2120 Telefon 2120

KUNGS

LIVSMEDEL OCH SKEPPSHANDEL

Inneh. LEMON o. STEDING

Kungsgatan 8 - LULEÅ - Tel. 4324, bostad 2510

Kött-, fläsk- och charkuterivaror
Sprit, Tobak, Cigaretter, Proviant
Däcks- och maskinförnödenheter

Vår strävan: BÄSTA MÖJLIGA KUNDSERVICE

Sågade och hyvlade trävaror
Byggnadsplattor
Brännved av alla sorter
Kol och Koks

Uppsala läns skogsägareförening u. p. a.

Telefon namnanrop "Skogsägareföreningen"

J. HEDMANS

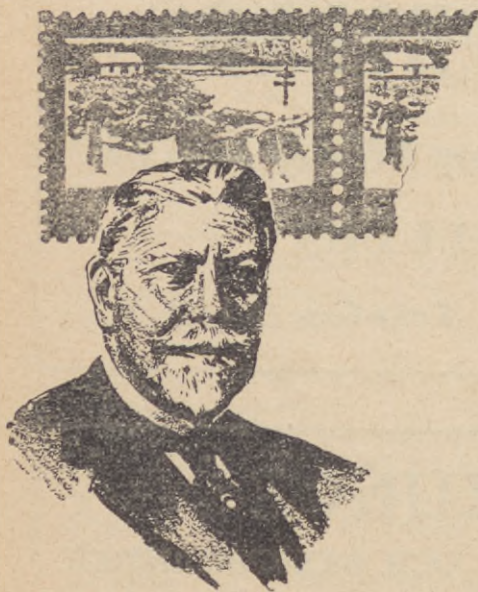
Litografiska Tryckeri

Efr. LISA KRUSE

Specialitet:

Reklam-, Emballagestryck m. m.

Box 690 A — GÄVLE 1 — Tel. 2892

Einar Holboell.

En trasig tidningspojke dök genom den vållande folkhoppen på ett postkontor i Stockholm och störtade fram till en lucka där julmärken såldes. Han hävde sig på tå, sköt en av sina surt förvärvade slantar över disken och bad:

— Ge mej ett. Syrran har fått det!

Detta var 1904. Tidningspojken syster hade tuberkulos, mänsklighetens gissel sedan civilisationens gryning. Hur under de sista 40 åren miljoner har räddats ur denna fruktansvärda sjukdoms våld av ett oansenligt frimärke, är en vacker historia om en ringa man och det stora kors-tåg han startade en vinterkväll i Danmark.

För 45 år sedan höll Einar Holboell, posttjänsteman i Köpenhamn, på att stämpla brev som innehöll glada julhälsningar. Medan brevströmmen flödade fram under hans fingrar, föddes idén hos honom. Han viskade den till sina kolleger, de nämnde den för kunderna. Kunderna förde den vidare till sina grannar. Snart löpte nyheten genom Köpenhamns slingrande gator.

Idén var mycket enkel. Einar Holboell visste att det fanns mycket elände bland de tuberkulösa barnen i Danmark. Sjukhusen var ynkligt få. Varför inte sälja särskilda tvåöresmärken att klistra på julkorten och sedan använda medlen till att bygga ett barnsjukhus?

Den goda nyheten spred sig hastigt, tills den nådde kung Kristian IX. Även kungen blev entusiastisk. Holboells idé skulle prövas, och den avlidna drottning Louises bild skulle pryda märkena. Så föddes det första julmärket.

Den julen bar mer än 4.000.000 brev Einar Holboells märken.

JULMÄRKET

som kämpar mot döden

Av FRED OSTLER

Det vackra märke tecknat av konstnären Mark Sylvania, som syns avbildat här och som prytt så många postförsändelser under jul och nyår 1947—1948, har en både säregen och fängslande historia. Den har nyligen berättats i *Vårt Hem* av Fred Ostler och vi återger den här med vänligt tillstånd av förlaget.

I Sverige gläds vi åt vårt jul- och nyårsmärke och vad det uttrycker i kampen mot tuberkulosen. På samma sätt som vi har andra länder den dag i dag är i ett litet märke en mäktig och trofast bundsförvant i korståget mot folkfienden tuberkulos.

Holboells idé vann snart terräng även i andra länder. Något halvår efter det att julmärket debuterat i Danmark mottog Generalpoststyrelsen i Stockholm en skrivelse om saken undertecknad av Gustaf Tamm, ordförande i Nationalföreningen mot tuberkulos. Förslaget hamnade till slut på kungens rådsbord, där det godkändes av Kungl. Maj:t den 25 november 1904.

Nationalföreningen skred genast till ver-

ket. Det var ingen tid att förspilla. Tuberkulosen härjade fruktansvärt i vårt land. Sanatorieförhållandena var urusla. 10.000 lungsjuka stod i kö för att få anstaltsvård. Den förödande folksjukdomen skördade årligen över 12.000 människoliv. Nya sjukhus måste byggas, sköterskor utbildas, forskningen intensifieras. Men allt detta krävde pengar. Man satte sitt hopp till tvåöresmärket. Arkitekt Th. Thorén fick i uppdrag att komponera skissen. Postmästare Tom Gelhaar åtog sig att ombesörja distributionen av märkena. Sedan gällde det att skaffa medel till tryckningen. Man vände sig till direktör Carl Laurin. Han gjorde inga svårigheter. Tvärtom han skulle gärna ställa de erforderliga pengarna till förfogande.

Och den 15 december 1904 var allt klart och försäljningen kunde ta sin början. Det violetta märket med bilden av mor och barn rönt en strykande åtgång. Postverket befordrade inte mindre än sex miljoner försändelser det året fränkade med "En gåva till Svenska Nationalföreningen mot tuberkulos", som det stod på frimärket.

Resultatet överträffade alla förväntningar. Redan första året kunde Nationalföreningen redovisa en nettoinkomst av frimärksförsäljningen på 117.000 kronor och under årens lopp har man på detta sätt fått in 4.000.000 kronor! Många 2-öringar små har till slut byggt sanatorier, barnhem, bussar utrustade med skärmbildsapparater. Det lilla märket har blivit en stötta i kampen mot den fruktade folkförödaren.

1904 förekom också danska märken på brev som nådde Amerika, och ett av dem fångade filantropen Jacob Riis' uppmärksamhet. Han hade allt skäl att känna till tuberkulosens gissel, för den hade dödat sex av hans bröder. I en tidskriftsartikel kallad "Julmärket" beklagade han djupt den onödiga förlusten av människoliv i Amerika genom tuberkulos och anbefall-

de varmt den danska idén med julmärkena.

Nu skulle det vara angenämt att kunna påstå, att amerikanska folket som en man reste sig för att bekämpa den fruktade fienden, som tog en tull av 150.000 liv om året. Men genväret blev svagt. Ett fåtal läkare var intresserade, likaledes ett fåtal sjukhus, men de flesta människor bara ryckte på axlarna. Vad kunde ett tvåöresmärke åstadkomma?

Då trädde Emily Bisell, sekreterare i Delawares Röda Kors, in på scenen. Miss Bisell var bekymrad för det öde, som hotade ett utarmat sanatorium vid Brandywine River. Det behövde bara 300 dollar för att kunna fortsätta. Men när hon gick tiggarrond, fann hon alla dörrar stängda.

Efter många motgångar kom miss Bisell att tänka på Jacob Riis' artikel. I ett plötsligt anfall av inspiration skisserade hon en krans av järnek med orden "God Jul" i mitten — teckningen till Amerikas första julmärke. Nu skulle allmänheten uppmärksamma hennes värdjan.

Entusiastiskt satte hon i gång med att pröva idén — och stötte ännu en gång huvudet mot en vägg av likgiltighet och okunnighet. Tuberkulos var obotlig, fick hon höra. Varför kämpa? Affärsmännen log. Skrapa ihop 300 dollar cent för cent. Ljligt!

Men miss Bisell var i besittning av stort tålamod. Med lock och pock förmådde hon en boktryckare att tillverka 50.000 märken på kredit och avpressade postmästaren ett medgivande, att märkena skulle få klistras på brev. Snart fick kvinnoöföreningar, skolor och medborgerliga sammanslutningar klart för sig, vad saken gällde, och att människoliv kunde räddas genom att skicka julkort med särskilda frimärken.

Miss Bisell hade gjort en bräcka i muren. Den 7 december 1907 kom den stora dagen. En disk sattes upp i Wilingtons postkontor, och den första försäljningen av julmärken i Amerika tog sin början.

Äterigen skulle det vara angenämt att kunna påstå, att allt gick som smort. Men trots det faktum, att tuberkulosdödligheten i Delaware var en av de högsta i Amerika, ilade alltför många människor förbi med bara en flyktig blick på disken.

Den oförtröttliga miss Bisell, som var fullt och fast övertygad om, att julmärkets öde betydde seger eller nederlag i kampen mot tuberkulos, för till Philadelphia och stormade North Americans redaktion — stadens ledande tidning. Säkert, tänkte miss Bisell, skulle söndagsredaktören lyssna på henne. Det gjorde han också. Men när hon slutat, fick hon ännu en gång ett förkrossande nej.

Hon svalde sin besvikelse och gick sakta därifrån. Så av en nyck stannade hon vid en av medarbetarnas skrivbord för att säga honom, att hon gillade hans spalt "Optimisten". Efter några ögonblicks sam-

tal visade hon honom en karta märken och började förklara. Och samma gnista, som hade tänt Einar Holboell och Emily Bisell, slog också eld på "Optimisten". Han slet märkena ur hennes hand och störtade in på chefredaktörens kontor.

— Här är ett sätt att utrota tuberkulosen!, skrek han.

— Vad menar ni? snäste redaktören.

Optimisten förklarade hastigt.

Redaktören tänkte ett ögonblick. Sen smattrade befallningar som ur en kulspruta. "Säg miss Bisell att North American är hennes under helgen. Ägna hela er tid åt det här. Ta allt utrymme ni behöver. Be henne skicka oss 50.000 frimärken i morgon.

Till slut var det en stor kampanj i gång. Förstasideshistorier om märket, rekommendationer från medborgerliga, religiösa och politiska ledare, från president Roosevelt och andra storheter. Det stora kors-tåget drog fram med flygande banér.

Men miss Bisell och hennes medarbetare höll redan på att planera en riksomfattande aktion. Utan att ta notis om publicitetsexperternas dystra spådomar vann hon Röda Korsets stöd för ett julmärkesprogram för 1908. Märkena började rulla ur pressarna i miljontal. Trummorna började slå för den stora rikskampanjen. Men skulle Amerikas folk köpa?

Svaret kom snabbt. Fyrtioåtta timmar efter den nationella försäljningens början måste Röda Korsets huvudkvarter i Washington anställa 20 biträden att sköta ordena. North American ledde återigen reklamen och meddelade dagliga nyheter från kampanjens framskridande under en stående rubrik. Det första årets försäljning gav ett netto av 135.000 dollar och ett världskrig mot den urgamla fienden var i gång. Sista årets försäljning steg ända upp till 17.000.000 dollar! Statistikerna visar också, att kampen nedbringt dödligheten från 188 per 100.000 1904 till 36 per 100.000 1946, en total besparing av miljoner amerikanska människoliv.

En författare har sagt: "När någon framtida historiker skildrar, hur denna pest blev övervunnen, kommer han säkert att säga, att den slogs ihjäl av "God Jul".

Einar Holboell dog 1927. Men han fick uppleva, att hans märken trollade fram sanatorier och hem för pojkar och flickor. Han fick mottaga ordnar av tre länders konungar. Vid tiden för hans död använde 45 nationer julmärken för att bekämpa en gemensam fiende i en av mänsklighetens största internationella rörelser.

Men striden är ännu inte slutkämpad. Holboells korståg skall dra vidare, tills tuberkulosen är utplånad från jordens yta — till den dag, då ingen någonstans i världen behöver lägga upp en slant på en disk och säga:

— Ge mej ett julmärke. Syrran har fått det!

Resultat av Status julpristävling

«Smittoskräck ovärdig vår tid.»

		poäng
1 pris 75:—	Malte Agenholm, Ale- gatan 24 A, Växjö	73
2 pris 25:—	Folkskoll. Kurt Lars- son, Queckfeldtsg. 99, Nässjö	70
3 pris 15:—	Gösta Lindgren, Fröjds Herrkläder, Vasag. 44, Stockholm	69
4 pris 10:—	Fil. mag. Lennart Lars- son, Båtsmansväg. 12, Nynäshamn	69

De tre tröstprisen Status gratis under ett år tillföll:

Knut Nöjd, Dalhem, Åby, Gunnar Sjö-
lund, Box 394, Gullänget och Lennart Jo-
hansson, Esplanaden 25, Lidköping.

*

Två smålänningar placerade sig alltså överst i prislstan i en tävling som samlat deltagare från hela landet och som säkert använt en stor del av jul- och nyårshelgen för att åstadkomma poänggivande rutor. Den flitigaste hade insänt ej mindre än 9 olika förslag, de flesta med högre poängsummor än ovanstående, vilka dock ej kunde godkännas på grund av allt för onaturliga ord. Högsta poängsumma hade en deltagare med inte mindre än 157 poäng, trots att maximipoängen enligt förutsättningarna ej kunde bli högre än 100. En av orsakerna till att de höga poängrutorna ej kunde godkännas var att substantiv och verb ej använts i sin grundform enligt tävlingsbestämmelserna. Sedan kommer alla de deltagare som alldeles fritt oberoende av de givna bokstäverna byggt sina rutor och därigenom kunnat uppnå maximipoäng. En deltagare hade sålunda inte mindre än 8 a i sin lösning, trots att det i satsen inte finns ett enda!

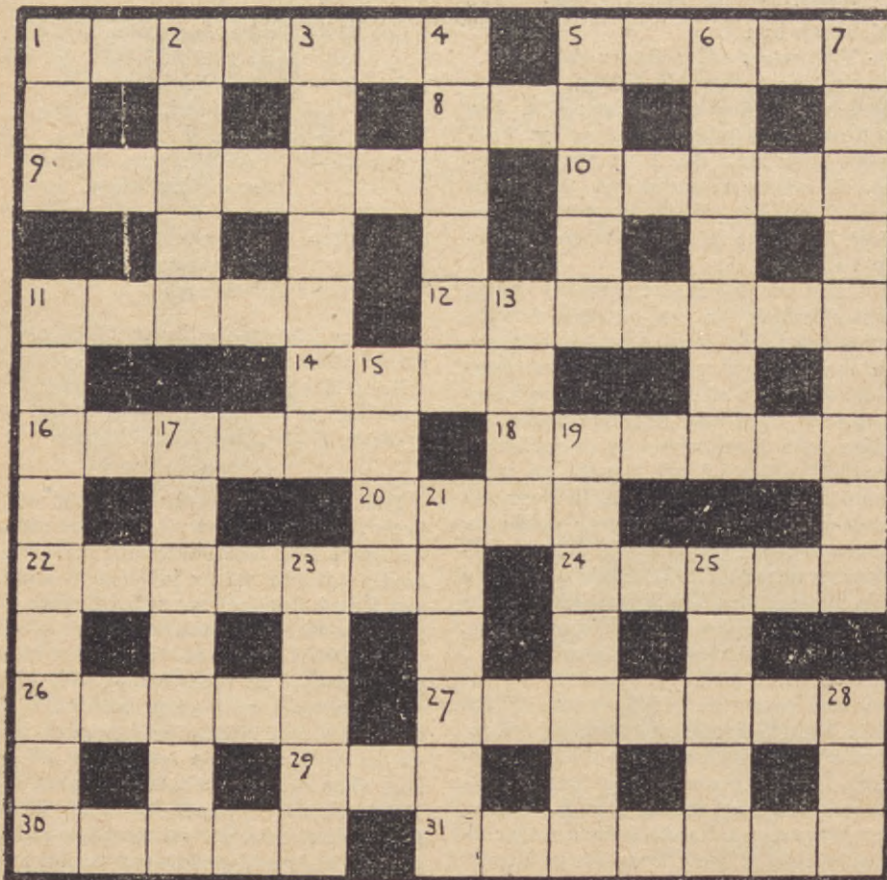
Att tävlingen varit uppskattad visar det

O	R	Ä	D	D	10
V	Ä	R	S	T	10
I	V	R	I	G	10
S	T	I	C	K	10
T	Å	K	M	O	2
					42

10 10 10 0 1 31

s:a 73

Korsord Nr 2

VÄGRÄTA ORD.

1. För två miljarder år sedan formades universums stjärnor ur ett primärt urtöcken. (7)
5. Dymling, skola och potatis. (5)
8. Inte den han tänkt sig. (3)
9. Deception i Södra Ishavet. (7)
10. Äro de slagfärdiga i tungan. (5)
11. Vanlig syn på skogsstig. (5)
12. "När Dalman nyss på Djurgårn gick ett ormstyng han i hälen fick. Vad utgång menar ni det tog? Jo tänk, det ormen var som dog." (7) (Tegnér)
14. Vad „ betyder. (4)
16. Hjärnes testamente. (6)
18. Leksak från Gemla eller hur man kan jobba. (6)
20. En rätt bekväm sport. (4)

22. Hade enkla vanor. (7)
24. Trivs man väl bäst med. (5)
26. Vad man tycker och menar. (5)
27. Kloka huvuden tillhoppa. (7)
29. Det verksamma i Coué-metoden. (3)
30. Består av rep och bräde. (5)
31. Blystöpfung under besvärjelseformler. (7)

LODRÄTA ORD.

1. Har kungen sitt, hästen sin. (3)
2. En planmänniska. (5)
3. Svensson tappade sitt spritpaket på gatan... (7)
4. När det är dåligt med eggen. (6)
5. I totalitära stater finns det bara ett. (5)

6. Attentator har ett riskabelt. (7)
7. Den "solida grunden" för vårt språkliga vetande. (9)
11. "Stjärnorna tändas. Stjärnorna glöda, brinna och slockna och rulla som döda klot och bli stoft, medan rymderna föda nya, lysande stjärnor igen." (9) (Mikael Lybeck)
13. Förekommer i spel. (4)
15. Har skalden Alfred Vestlund ägnat mången dikt. (4)
17. Europeiskt land. (7)
19. Sura Sara. (7)
21. Affärsterm eller kanske tillnamn. (6)
23. Det var hon som en gång gick köksvägen. (5)
25. Fransk stad och nyvorden far är stolt över sin —. (5)
28. Anderssonskans Kalle. (3)

TÄVLINGSREGLER.

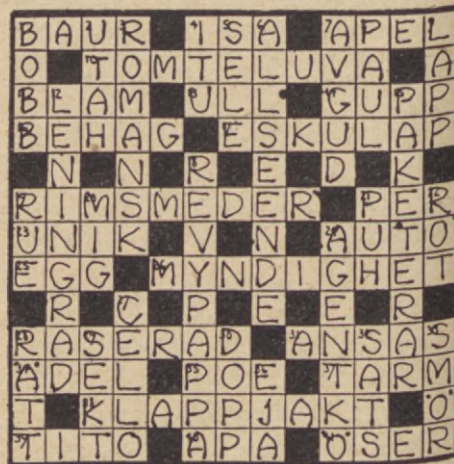
Lösningar till korsord nr 2 ska vara Status redaktion, Kocksgatan 15, Stockholm, tillhanda senast den 10 mars 1948.

För att komma med i prisbedömningen måste tävlingsförsändelse vara märkt "Korsord nr 2". Glöm ej att ange namn och adress!

Två priser, ett på tio och ett på fem kronor, utdelas. Lösning och pristagarnas namn kommer i aprilnumret.

LÖSNING TILL JULKORSORD.

Pristagare blev: 1:sta pris kronor 25:— fröken Ann-Marie Ståhle, Mungatan 7 B, Västerås; 2:dra pris kronor 15:— fru Gun Lindstedt, Vänskapsvägen 53, Stora Essingen; 3:dje pris kronor 10:— fröken Elin Boström, Andersborg, Huddinge.

stora antalet brev som medföljde lösningarna.

Vi visar här 1:e pristagarens ruta och alla de som förblevo lottlösa den här gången för sin flit, hälsa vi välkomna igen till Status tävlingar, både vad månadsnumren och kommande julnummer anbelangar.

100 intyg

värdensade av
Notarius Publicus

bekräfta

att även svära mjällbildningar

läkas med **SEBUSAN** på 8 dagar

Detsamma gäller huvudklåda och fett hår samt håravfall om håravfallet förorsakats av mjäll. Fråga i Eder affär. Där veta de att Sebusan svavel-tinktur hjälper (kr. 3:16 o. 5:69 pr fl. inkl. skatt). — Kvisslor försvinna ofta på en enda natt med Sebusan sevelarome (kr. 2:11 pr tub). Hos apotek, färg-handlare samt övriga affärer i branschen. SEBUSAN-FABRIKEN, Stockholm Ö.

Inför kampen mot England på Highbury. Kronprins Gustaf Adolf hälsar på de svenska spelarna före matchens början och står här just i begrepp att skaka hand med Gunnar Nordahl. T. v. om kronprinsen UK-chefen Rudolf Kock.

SOM CENTERFORWARD

(Forts. fr. sid. 10)

början av resan var matsalarna fullsatta, men när stormen börjat stod de dukade smörgåsborden orörda, de flesta av oss låg då på rygg i sina hytter och mätte tjuvtjockt, det var endast fem man av truppen, som klarade sig. Först på måndagsmorgonen kom vi i lugnare vatten. Vi fotbollsspelare fick stiga av båten tidigare än de andra resenärerna för att med buss fortsätta till Highbury och mjuka upp oss.

Kvällen tillbringade vi med att se en operett, som var strålande fast vi förstod ju tyvärr inte mycket av den. Tisdagen tillbringade vi med träning, massage, vila och som avslutning såg vi en isrevy med förnämliga artister.

Ja, så var den stora dagen inne — landskampen — och vi fick för första gången kaffe på sängen och vilade till frukost, som bestod av skinka och ägg. Spännigen var på toppen, de sista instruktionerna delades ut, och så var tiden inne för färden till Highbury. Alla kamraterna såg sammanbitna ut och alla tänkte nog samma tanke: *v i m å s t e k ä m p a*. Trots nederlaget, som med lite tur hade kunnat bli vinst för oss, tror jag att det var en framgång för svensk fotboll. Genom sin goda insats blev nog Sverige en av favoriterna till de olympiska medaljerna i amatörfotboll.

Jag ska nu övergå till att berätta något

om min turné med IFK Norrköping. Vi skildes från våra landslagskamrater efter banketten, vår avresa skulle ske klockan fem på morgonen samma dag prinsessan Elisabeth gifte sig. När vi åkte med bussen utefter den gata, där brudparet skulle färdas, var det packat med folk, som väntat hela natten.

Efter tull- och passkontroll gick färden med flyg till vår första anhalt nämligen Eindhoven i Holland. Här stannade vi tre dagar och spelade en match, som vi förlorade med 2—3. Under besöket såg vi oss om i staden; vi besökte Philips radio- och glödlampsfabriker bland annat, som har över 24.000 arbetare enbart i Eindhoven, 35.000 i Holland och 65.000 i hela världen anställda.

Allt i Holland var dyrt med undantag av frukten, som var relativt billig.

Färden gick vidare till Italien, som var vårt egentliga mål. Vi hade en inbjudan till Turin. Flyget förde oss till Geneve, sen skulle det bära söderut. Tågresan ner genom alperna blev något fulländat. Mont Blanc med sina snöiga toppar och sina vinodlingar och färgerna över det hela gav tjusning åt resan. Vi for via Lausanne, passerade St. Moritz och kom som genom ett trollslag genom den 15 minuter långa Simplon-tunneln ner i soliga Italien. Våra vänner från Juventus i Turin mötte oss vid Domodossala med buss.

Vi hade hört att Italien var vackert, men förväntningarna blev överträffade av

allt vackert vi såg längs stranden av Lago Maggiore. Vi åkte förbi det ena palatset vackrare än det andra, praktfulla trädgårdar, palmer och grönt. Utsikten över sjön med sina öar och hjulångare hörde till det obeskrivliga. Vi gjorde uppehåll i Aorosa för kaffe, vilket inte smakade som vårt svenska kaffe utan var mycket starkare.

Från Aorosa blev det färd på autostradan till Turin över Poslätten. Hotellet, där vi skulle inkvarteras, var nog det flottaste jag sett. Där väntade välkomstmiddagen. Sen var det dags för sömn och vila. Dagarna i Italien blev ett minne för livet. Vi besökte alla Turins sevärdheter, bland annat en karamellfabrik, som var en av Italiens största, och vi såg många vackra kyrkor.

Kanske jag ska berätta något om vårt värdfolk?

Som alla nog vet är Juventus ett italienskt proffslag, som köper och säljer sina spelare. Deras egen klubblokal var något av det vackraste jag sett. De hade egen restaurang, utanför låg tennisbanor, simhall, ja, allt som kan tänkas inom idrotten. Dessa proffsspelare kan, när de nått eliten, komma upp i en årsinkomst av 15.000 svenska kronor. Deras nöjen ordnas av ledningen — när tiden tillåter — för övrigt tränar de varje dag.

Vi gjorde en avstickare till Rom. Flyget förde oss dit i strålande sol. Vägen gick över Genua och Livorno, alltså ut-

Från matchen mellan Turin-laget Juventus och Norrköpings-Kamraterna. Spelarna syns här i broderlig sämja tillsammans med ledare och tränare. Lägg märke till de väldiga åskådarmassorna i bakgrunden.

med Medelhavet, och vi gick på 3.000 meters höjd. När vi skulle landa i Rom var flygfältet rätt så förstört, det blev en smula gropigt i själva landningen. Vi kom inte till vårt hotell i Rom förrän sent på eftermiddagen, så den dagen hann vi inte se något av staden. Men morgonen därpå startade vi tidigt för att hinna så mycket som möjligt. Emanuel II:s monument, Forum och Colosseum hörde till sevärdheterna, men kulmen nåddes när St. Peterskyrkan skulle beskådas. Vi har ju alla läst om den i skolan och att nu få se den var som en dröm. Vi gick nog i kyrkan flera timmar, men tyvärr var tiden för

knapp för att man skulle kunna se sig mätt på allt vackert. Kyrkan var ett mästerverk. Det är svårt att få allt vad vi sett i våra hjärnor, men när man kommer i lugn och ro manas bilderna fram. Meningen var att vi skulle flyga från Rom men det blev flygstopp, så vi fick ta sov-vagn tillbaka till Turin. Resan tog fjorton timmar och vi sov för det mesta hela vägen. När vi vaknade på morgonen blev vi överraskade över att finna marken snötäckt. Man kunde inte tro att man var i Italien och skulle spela fotboll! Några i gänget föreslog att vi skulle åka skidor mot våra motståndare i stället.

Meningen var att vi skulle träna vid återkomsten, men Juventus hade ett femtital man ute för att göra planen spelklar till söndagen, så lördagen gick helt i slöhetens tecken. Matchdagen kom och vi var lite betänksamma. Jäktet hade tagit på konditionen och vi insåg att vi måste försvara det goda rykte vi skaffade oss under turnén i England året innan. Vi spelade också som aldrig förr, det var en av de allra bästa IFK-matcherna. Planen var lerig och tungsprungen och det låg stora snövallar kring den. Men vad gjorde nu det? Vi vann och äran var räddad!

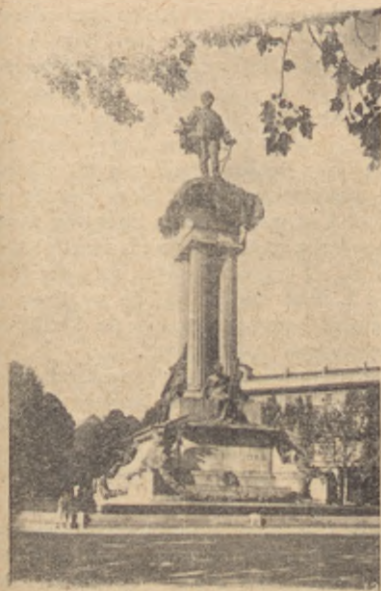
Dagarna rinner undan. Måndagen är

Stadion i Turin.

Panorama över den italienska staden Turin.

En av Turins sevärdheter. Det vackra monumentet över Victor Emanuel II.

vår sista dag i Turin. Vi besöker Fiat-verken och köper souvenirer, så går färden till Milano. Där väntar oss flyget för att föra oss till Wien.

Färden gick mot norr och det var vi glada för. Längtan hem var stor trots att vi hade haft det underbart. Ännu några dagar kvar, men hemåt bar det dock, vi skulle bara om Wien och Budapest för matcher. Resan från Milano till Wien var en strålande sådan med molnfri himmel och alpernas glaciärer lysande under oss. När vi landade i Wien var det som att komma från dag till natt.

Jag ska nu bara som ytligast gå in på en del saker. Nöden där var mycket stor. Sverige gör sitt för att lindra. 70.000 barn utspisas. Vi besökte ett barnhem som var inrett i en f. d. lyxvilla. Det var lärorikt för oss att få en inblick i vad den svenska hjälpen utträttar för dessa små. När de hörde att vi var svenskar blev de eld och lågor, och vi fick intrycket att de betraktar Sverige som sitt andra hemland.

Svenske ministern ordnade en välkomstfest för oss och vi fick besöka Wiens borgmästare.

Ja, matchen vi spelade förlorades. Resultatet rättvist. Matchen i Budapest gav också förlust. Jag och Liedholm satt då på läktaren efter några små skador.

Så blev det tid för hemresa. Det kändes skönt att få ställa kosan hem till Sverige. Borta bra men hemma bäst! Men minnen för livet blev det!

Idrottsliga hälsningar till alla läsare från

Russell Nordahl

Socialvårdskonferens i Sandviken

Gävleborgs centralorganisation för lungtuberkulösa hade till söndagen den 11 januari inbjudit samtliga socialvårdande myndigheter i Gävleborgs län — riksdagsmän, landstingsmän, stads- och kommunalfullmäktige, fattigvårdsstyrelser och arbetarnas fackliga organisationer — till en konferens på Valhalla i Sandviken.

Det blev, skriver Gefle Dagblad, för måndagen den 12 januari, "en dagslång konferens i Sandviken i går med fyra sakkunniga föredrag och på eftermiddagen en stimulerande diskussion, där en rad problem för sjuka, konvalescenter och partiellt arbetsföra ventilerades. Man fick en klar uppfattning om de svårigheter, som de lungsjuka brottas med, sedan de friskförklarats, och samtidigt kom man på det klara med, att de partiellt arbetsföra, som av andra orsaker drabbas av sjukdom eller olycksfall ofta äro ställda i tillvaron".

Konferensen inleddes med musik av hr Carl Sundberg och fröken Anna Zettergren och därefter öppnades sammankomsten av lokalföreningens ordförande, Ivar Persson, Sandviken.

Ordförande under förhandlingarna var stadsfullmäktiges i Sandviken ordförande, hr Sven Floberg. I landshövding Sandlers frånvaro hölls inledningsanförandet av landstingets ordförande, hr Edvin Jansson. Han framhöll behovet av effektivt upplysningsverksamhet beträffande levnadsvanorna såsom ett led i arbetet på att främja folkhälsan. Vidare poängterade han bostadsstandardens betydelse och påvisade att densamma trots många förbättringar alltjämt står på en mycket låg nivå för stora grupper människor. Hygienien på arbetsplatserna bör vårdas bättre än nu sker, framhöll talaren vidare, och där borde den medicinska sakkunskapen tas i anspråk på ett helt annat sätt än vad som sker för närvarande. Folkhälsans höjande är ett gemensamt samhällsproblem.

Doktor John Lundqvist, sekreterare i Svenska Nationalföreningen mot tuberkulos, var nästa talare. Till ämne för sitt föredrag hade han valt "Tuberkulosbekämpandet i Sverige ur medicinsk synpunkt". Med stor åskådlighet redogjorde talaren för den medicinska kampen mot

tuberkulosen i vårt land. Framställningen, som ledsagades av bilder, gav genom föredragshållarens anknytning till gångna tidens tuberkulosstatistik ett dramatiskt perspektiv åt den kamp som under fem decennier förts mot en fruktad folksjukdom. Doktor Lundqvist framhöll emellertid att även om dödlighetssiffrorna för lungtuberkulos är helt andra och betydligt lägre än för ett 30-tal år sen, så är antalet lungsjuka fortfarande betydande. Kampen mot sjukdomen måste därför föras vidare med all intensitet och talaren drog i det sammanhanget en lans för vaccinationen, som är helt riskfri.

Nästa talare var förste byråinspektör Albert Bergh, som talade om "Arbetsförmedlingen och de partiellt arbetsföra". Han redogjorde för länsarbetsnämnderna och deras uppgifter och för den tilltänkta utbyggnaden av kuratorsverksamheten för de partiellt arbetsföra. En sjukvård som kombinerats med arbetsvård måste skapas för att göra den från sjukhuset utskrivne på nytt redo för uppgifter i arbetslivet. Det är i detta sammanhang arbetsterapi kommer in och får sin stora betydelse. Inspektör Bergh berörde även betydelsen av att det skapas arbetsträningstitut.

De Lungsjukas Riksförbunds egna krafter var därefter i elden. Först talade ombudsman Sven Lindberg, Skutskär. Hans anförande formade sig till en livets egen berättelse om vägen från sanatoriesängen ut till samhällslivet och blottade därigenom de stora luckor som finns i samhällets omvårdnad om de lungsjuka. Talaren betonade den oerhörda betydelsen av att samhället på ett annat och effektivare sätt än hittills griper sig an med att lösa de lungsjukas eftervårdsproblem. Det måste ankomma på myndigheterna att visa större förståelse och framsynthet för dessa vitala problem, framhöll talaren.

Sixten Hammarberg, riksbudsmann i De Lungsjukas Riksförbund, talade om nu och i framtiden aktuella reformer för de lungsjuka. Han dröjde också vid folkluppelysnings betydelse och vikten av att de friska på ett annat och mer ingående sätt än hittills får kännedom om de partiellt arbetsföra problem.

"Efter föredragen", skriver Norrlands-Posten för den 12 januari, "följde en rätt

livlig diskussion. Det framhölls att myndigheterna mera än hittills borde utnyttja den sakkunskap i hithörande frågor, som de som varit sjuka själva besitter. Fattigvårdsstyrelserna har en nyckelställning, när det gäller hjälpen, sades det. Därvid påtalades, att denna myndighet ej visar den förståelse, man kunde vänta. Återbetalningsskyldigheten av den hjälp man får läggs en tung börda på den sjuke. Det var många tankar och synpunkter som följde deltagarna, när de efter den långa arbetsdagen återvände till respektive orter."

Så långt den citerade tidningen. Sandviken har nu sällat sig till de svenska städer, där man förutsättningslöst och med god vilja dryftat de lungsjukas problem. Det återstår bara att hoppas att det trägna arbete som ligger bakom ordnandet av denna konferens ska bära rik frukt, att — med andra ord — denna sammankomst i Sandviken ska ge eko i hela Gävleborgs län i form av framsynta åtgärder till bätnad för de lungsjuka och därmed också för samhället.

Konvalescentförening bildad på Gotland

För Gotlands lungsjuka var den 6 december 1947 en märkesdag så god som någon. Då bildades nämligen Gotlands Konvalescentförening, en sammanslutning av lungsjuka konvalescenter på Gotland.

Bildandet av denna konvalescentförening är ett led i den intensifierade kampen mot tuberkulosen på Gotland. I detta arbete kan nämligen en konvalescentförening göra en betydelsefull insats på mer än ett sätt. Överläkaren vid Follingbo sanatorium, doktor Bo Nordgren, har också på alla sätt underlättat tillkomsten av denna konvalescentförening och bland annat i artiklar i den gotländska ortspressen påtalat behovet av en sådan sammanslutning. I den nybildade föreningen är doktor Nordgren konsultativ medlem av styrelsen.

Men det är inte bara från läkarhåll man visat Gotlands nybildade konvalescentförening för lungsjuka sitt stora intresse. En särskild tacksamhetens blomma borde överräckas till den gotländska tidningspressen som så gästfritt upplåtit sina spalter för den artikelserie, vilken föregick föreningens bildande och som säkerligen i hög grad stimulerat intresset kring föreningens tillkomst. Detta är för övrigt inte enda gången som gotländska tidningsmän visat en förståelse för de lungsjukas problem och tuberkulosbekämpandets betydelse som inte är så alldeles vanlig här i landet.

Även med ett pressat spaltutrymme är det på sin plats att vi ger namnen i den första styrelsen i den första konvalescentföreningen på Gotland.

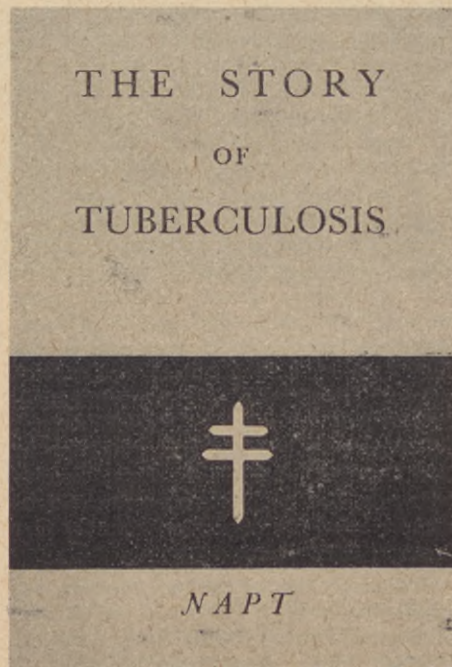
Ordförande: sjuksköterskan Stina Rohnström; sekreterare: kontorist Bengt Eke-

dahl; kassör: bankkassör Bengt Hässelgren; samtliga i Visby. Övriga ledamöter blev: elektriker K. E. Krysell, Visby; lantbrukare Erik Levander, Ethelhem; lärarinnan Margit Cederlund, Visby; handlanden Axel Hultgren, Visby.

Vid sin start räknar Gotlands Konvalescentförening ungefär 150 medlemmar. Det är en vacker siffra. Men det behövs också många intresserade och arbetsvilliga krafter för de betydelsefulla uppgifter, som väntar föreningen. Lungsjuka över hela Sverige önskar Gotlands konvalescentförening: god fortsättning!

En god idé

National Association for the Prevention of Tuberculosis, vanligen förkortat NAPT, heter den engelska motsvarigheten till vår Svenska Nationalföreningen mot tuberkulos.

Detta stilrena och vackra omslag, tryckt i rött och svart, pryder den engelska nationalföreningens mot tuberkulos sista årsredogörelse. Det är tecknat av en engelsk sanatoriepatient.

"The story of tuberculosis" är namnet på NAPT:s årsredogörelse för 1946/1947 av vilken vi just erhållit ett exemplar. Bland de många intressanta frågor, som avhandlas i denna lilla broschyr, kan man peka på ett kort kapitel om teckning och målning som sysselsättningsterapi, ett område som man intresserat sig mycket för i England och inom vilket man tydligt nått en hel del framsteg.

För att uppmuntra intresset bland sanatoriepatienterna för dessa former av sysselsättningsterapi har NAPT anordnat stora tävlingar i teckning och målning, en sådan har pågått i vilken trettio sanatorier deltagit. Genom dessa tävlingar vill

man dels upptäcka patienter med påtaglig konstnärlig begåvning, som bör få tillfälle till utbildning för att fullkomna sina anlag, och dels få tag på patienter vars teknande och målning har en mer praktisk inriktning och som kan tänkas speciellt lämpade för utbildning till reklam- och modetecknare etc. Men framför allt vill man ju genom dessa tävlingar stimulera sanatoriepatienterna till sysselsättning och till att öva sig i något, som de längre fram i livet kan få glädje av även om de aldrig kommer att göra de förvärvade kunskaperna "matnyttiga".

Teckning och målning intresserar långtifrån alla. Men man har ändå nått vackra resultat. En av pristagarna, som särskilt utmärkte sig i akvarellmålning, hade aldrig tidigare fått någon som helst undervisning i denna konstform.

Den lilla broschyren har ett utomordentligt vackert omslag i svart och rött, resultatet av en pristävling bland sanatoriepatienter anordnad av NAPT. Det är utfört av Roland Jesty, patient på ett sanatorium i sydligaste England.

Jubileumsfondens 50-årsjubileum

Som på ledarplats omtalas hade föregående nummer av denna tidning redan gått i press den 1 december 1947, den dag då 50-årsminnet av Konung Oscar II:s jubileumsfond firades. De Lungsjukas Riksförbund kunde därför inte till högtidsdagen genom Status framföra sin hälsning och lyckönskan. Förbundet vände sig då till överläkarna vid de fyra jubileumssanatorierna och anhöll att till vart och ett av dessa få sända en representant, vilken i samband med jubileets högtidlighållande vid sanatoriet kunde få framföra förbundets hälsning. Förslaget möttes av stor välvilja och de utsedda representanterna rönt en gästfrihet för vilken såväl de som De Lungsjukas Riksförbund är djupt tacksamma. Förbundets representanter var följande medlemmar av förbundsstyrelsen: vid Hålahults Sanatorium: Charles Andersson, Örebro; vid Österåsens Sanatorium: Carl Mohlin, Norrsundet; vid Hessleby Sanatorium: Harald Roos, Norrköping; vid Spenshults Sanatorium: John Höög, Varberg.

Hur många patienter i samma säng?

I detta ämne hade en lokaltidning på Jamaica, The Daily Gleaner, Kingston, för en tid sen en del intressanta synpunkter att framföra. Tidningen anmärker att påståendet att sjukhusen är överfulla är ett allmänt talesätt, som tillämpas i t.ex. England och dess kolonier. "I en del länder", skriver tidningen, "avvisar man patienter, därför att man inte har plats för dem. Här tar vi emot dem även om det innebär det obehag och den bristande bekvämlighet, som är förenat med att dela säng. Det anses bättre att överbelasta det tillgängliga utrymme genom fördubbling

— eller tredubbling — av patientantalet än att avvisa någon sjuk".

Detta är en ny tankegång inom sjukhusvården — den elastiska sängen, som allt efter behov kan beläggas med en, två eller tre patienter. Här i Sverige är vi dock knappast mogna för så djärva idéer. Och det ska i sanningens namn tillstås, att den citerade tidningen inte på något sätt ursäktar denna metod att lösa platsbristen på sjukhusen i Jamaica utan i stället livligt beklagar förhållandena. Det är tydligt att man saknar de finansiella resurserna för att kunna bygga, utrusta och driva ett tillräckligt antal sjukhus för att kunna ta vård om alla sina sjuka.

"Från min hörnsäng"

I en bok kallad "From my corner bed" har Wilson Midgley, en känd engelsk publicist och utgivare av John O'London's Weekly, gett den drivne journalistens syn på sjukhuspatientens vardag. Författaren har själv vid flera tillfällen och under avsevärd tid levt sjukhuspatientens liv och han vet vad han talar om. Hans bok och han vet vad han talar om. Hans bok vimlar av uppslag och synpunkter, är uppfriskande och stimulerande.

Men man kan inte alltid hålla med honom. När han t. ex. påstår att en man mycket väl kan klara sin rakning utan spegel och att rakspegeln följaktligen är något onödigt i en mans utrustning, då kan i varje fall inte nedskrivaren av dessa rader, som för sin rakning förbrukar betydligt mer alun än raktvål, skriva under.

Vettigt och sympatiskt finner man däremot hans förslag att varje patient vid ankomsten till ett sjukhus borde mötas av en välkomstbroschyr, som berättade ett och annat om anstalten ifråga och gav en del praktiska förhållningsregler för vistelsen där. Helt ny är inte denna idé. På en del sanatorier här i Sverige har man just en sådan broschyr, i en del fall är den skriven och utgiven av sanatoriets patientförening, och helt säkert fyller den ett behov. Det vore glädjande om denna idé kunde vinna ökad spridning.

En diktares samvete

Han heter Sean O'Faolain och anses vara Irlands störste nu levande författare och han bor i Killeney fyrtiofem minuters spårvagnsresa från Dublin. En svensk tidsningsman, som besökte honom förra sommaren, har i Dagens Nyheter för den 6 juli 1947 presenterat honom på följande vis:

"O'Faolain (uttalas "Ofoilan") är en lång, mager man mellan fyrtio och femtio, med skarpskuren profil, genomträngande blick bakom glasögonen och en stillsamt snörvlande pipa mellan tänderna."

Han har vid det här laget ett 20-tal års författarskap bakom sig. I Sverige är han så gott som okänd. Att vi i dessa spalter nu nämner hans namn är inte heller för

Sean O'Faolain

att försöka någon litterär presentation. Men Sean O'Faolain är något så pass intressant som en diktare med socialt samvete och det är av den anledningen vi för honom på tal.

Det finns en tidning på Irland som heter "The Sunday Independent". Det är den enda söndagsavisen på hela Irland och där går Sean O'Faolain till storms mot sociala orättvisor och missförhållanden i sitt land.

En av hans ståtligaste och starkaste artiklar i "The Sunday Independent" är hans väldiga angrepp på den irländska tuberkulosvården. Stödjande sig på läkarrapporter och andra officiella redogörelser ställer han sitt lands regering till ansvar för de upprörande missförhållandena inom den irländska tuberkulosvården.

Han påvisar hur kirurgisk behandling av lungtuberkulos endast kan företagas på två sjukhus i hela Irland och att väntetiden för plats där är "lång som en domedag". Ett till ett och ett halvt år kan en lungsjuk få vänta på sjukhusplats för att få ett kirurgiskt ingrepp utfört. Väntetiden för plats på ett irländskt sanatorium är fyra månader och mera. Det finns för få vårdplatser och för dålig utrustning.

Med svidande sarkasm påpekar Sean O'Faolain hur denna långa väntetid försämrar utgångsläget för de sjuka, när det gäller att återvinna hälsan, hur de lindriga fallen under den långa väntetiden blir allvarliga fall med minskade utsikter att tillfriskna.

"Regeringen har naturligtvis", säger han, "åtskilliga andra och viktigare saker att bestyra än att bygga sanatorier. Den måste hålla turisttrafiken i gång. Där finns det pengar att förtjäna! Den måste tänka på flygtrafikens utveckling — bygga aerodromer och anlägga flygfält. Hur skulle vi kunna få turister att äta vårt smör och våra ägg, om vi inte tänkte på den saken? Regeringen har ett stort byggnadsprogram för en ny radiostation. Den planerar en utökning av nationalbiblioteket. Den har beslutat om nytt teaterbygge, där vi kan sitta och i all bekvämlighet skratta åt någon komedi. Tror någon verkligen på allvar att regeringen skulle låta de döende fattiga få förtursrätt framför allt detta?"

Så talar den irländske författaren Sean O'Faolain, en diktare med socialt samvete.

Besvärliga pengar

Att säregna donationsbestämmelser ibland kan ställa till besvärigheter fick man pröva på, när det vackra och moderna sanatoriet i Montana i Schweiz skulle byggas. Detta sanatorium, beläget i en skogstrakt 1.350 meter över havet, har finansierats dels genom ett lotteri och dels genom statsanslag och privata donationer. En av de större privata donationerna ställde emellertid till med åtskilligt trassel genom sina för vår tid ganska säregna donationsbestämmelser. Det föreskrevs alltså bland annat att de manliga och kvinnliga patienterna skulle ha inte bara separata sällskapsrum utan också separata köksavdelningar.

Sanatorium Valaisan, Montana.

Efter åtskilligt diskuterande och kompromissande bestämdes att manliga och kvinnliga patienter skulle förläggas i skilda flyglar i samma byggnad med separata ingångar och matsalar — men betjänade från samma kök.

De partiellt arbetsföra och industrin

Den goda sysselsättningen under senaste år har gett större utrymme åt de partiellt arbetsföra inom näringslivet, framhåller Morgon-Tidningen för den 3 januari 1948. Man kan avläsa detta bland annat i den

(Forts. å sid. 33.)

De Lungsjukas Riksförbund

Kocksgatan 15, Stockholm.

Tel. växel: 41 39 99 och 44 40 40.

Kassör Hillers bost. tel. 49 60 96.

Konvalescentföreningar

Anslutna till De Lungsjukas Riksförbund.

BLEKINGE LÄN: Konvalescentföreningen för TBC-lungsjuka i Blekinge Län, Box 95, Karlskrona. Ordf. fru Alva Bengtsson, Hantverk.-g. 14, Karlshamn. Korresp. Gösta Hansson, Gyllenstiernas väg 11 a, Karlskrona.

BOLLNÄS: Västra Hälsinglands Konvalescentförening. Ordf. och korresp. Stig Björklund, Fack 34, Bollnäs.

BORÄS: SÄLKO Södra Älvsborgs läns konvalescentförening Postfack 216, Borås. Tel. 200 02 säkr. eft. kl. 17.

ESKILSTUNA: ELKÄ (Eskilstuna Lungkonvalescenter). Ordf. Erik Norgren, Djurgårdsv. 16, Eskilstuna. Tel. 364 39. Föreningens postgiro 28 49 47.

ESLÖV: Konvalescentföreningen för TBC-lungsjuka i Eslöv med omnejd, Box 107, Eslöv. Ordf. Thure Olsson, Eslöv.

FALUN: De Lungsjukas Konvalescentförening i Kopparbergs län, Box 21, Falun. Ordf. Karl Pettersson, Borlänge.

FORSBACKA: Forsbacka Konvalescentförening. Ordf. Helge E. Tronelius, Storgatan 18, Forsbacka.

GÖTLAND: Gotlands Konv. för. Ordf. Syster Stina Rohnström, S:t Olofs Sjukhus, Visby.

GÄVLE: Gävle Konvalescentförening. Sekr. Alf Arusell, Brynäs, 35, Gävle.

GÄVLEBORGS Centralorganisation för Lungtuberkulösa. Ordf. Ivar Persson, Västanbygat. 10, Sandviken.

GÖTEBORG: Göteborgs Lungsjukas Centralförening, adr. Hertzia (tel. 11 96 02).

HALLANDS LÄN: Hallands Lungsjukas Centralförening, ordf. o. korresp. Lars-Olof Nilsson, Postfack 12, Varberg.

Södra Hallands Konvalescentförening, ordf. Per Carlsson, Hemgårdsvägen 3, Halmstad.

Mellersta Hallands Konvalescentförening. Ordf. John Nordh, Forsbackav., Falkenberg.

Varberg m. omnejd Konv.-förening, ordf. John Höög, Fack 12, Varberg, postgiro 27 69 62.

Norra Hallands Konv.-förening. ordf. Johannes Johansson, Klockaregården, Lindome.

HOFORS: Hofors Konvalescentförening. Ordf. Eric Berglöf, Box 800, Hofors I.

HUDIKSVALL: Norra Hälsinglands Konvalescentförening. Ordf. Sture Wiklander, Jättendal, sekr. Lars Rönn, Box 6, Stocka 1.

HÄLSINGBORG: De Lungsjukas Konvalescentförening, Hövidsmansg. 4, Hälsingborg.

HÄRNÖSAND: Ängermanlands Lungsjukas Konvalescentförening. Ordf. Yngve Mattsson, Skeppsbron 1, tel. 2337.

HÖGANÄS: De Lungsjukas Konvalescentförening, Höganäs. Ordf. Erik Persson, Köpmansg. 19, Höganäs.

JÖNKÖPINGS LÄN: Jönköpings läns lungsjukas Centralorganisation. Ordf. Josef Svensson, Gröna gatan 22 B, tel. 3766.

Sektioner: Jönköping: Jönköpingsortens Konvalescentfören. för TBC-sjuka. Ordf. Hugo Staaf, Stadsgården 3.

Värnamo: Värnamoortens Konvalescentförening för tbc-sjuka. Korresp.: Karl Huld, Missionskyrkan, Värnamo.

KALIX: Kalixbygdens Konvalescentfören. Ordf. Karl Jönsson, Box 289, Kalix.

KALMAR LÄN: Kalmar läns Centralorganisation. Ordf. och korr.: Carl Hellström, Ståthållareg. 13, Kalmar. Kalmar Konvalescentförening. Ordf. och korresp. Sigfrid Celander, Bondegat. 3, Kalmar. Tel. 2641.

Nybro: Nybro Konvalescentförening för lungsjuka. V. ordf. och korresp. Sigvard Nordborg, Långgat 20, Nybro.

Västervik: Västerviks Konvalescentförening för tbc-sjuka. Ordf. och korresp. K. E. Palmgren, Hallströmsgat. 70, Västervik. Tel. 1551.

KARLSTAD: De Lungsjukas Konvalescentförening, Karlstad. Ordf. Stig Bohlin, Skoghäll, sekr. Ove Nord, Skåre.

KIRUNA: Kiruna Konvalescentförening. Ordf.: Slöjdlärare Alfred Lundström, Matojärvigat. 18, Kiruna.

KRAMFORS: Kramfors Konvalescentförening. Ordf. Egon Kårén, Box 946, Kramfors. Sekr. Olle Lindström, Box 531, Frånö. Tel. Frånö 175.

KRISTIANSTADS LÄN: De Lungsjukas Förening i Kristianstads Län. Ordf. och korr. Hasse Eriksson, Helgagatan 16 B, Kristianstad.

KRONBERGS LÄN: Kronobergs läns Konvalescentförening. Ordf. Gustav Björkander. Sanatoriet. Lugnet, telefon Växjö 2188, sekr. Stig Karlsson, Pl 232, Lessebo. Postgiro 28 57 82.

LANDSKRONA: Understödsföreningen för lung-tbc-sjuka i Landskrona stad. Exp. Fiskaregränden 31, Postfack 113.

LULEÅ: Luleå Konvalescentförening ("Konscento"). Ordf. Bertil Backman, Bivägen 1, Bergnäset, tel. 3519. Korresp. fru Karin Eriksson, Sjöfartsgat. 20, Svartöstad.

LUND: Konvalescentföreningen för TBC-lungsjuka i Lunds stad. Ordf. Folke Thörnberg. Exp. L:a Fiskaregat. 4 (tel. 4990).

LYCKSELE: Konvalescentföreningen Bången. Ordf. Arne Johansson, Vägsele.

MALMBERGET: Malmbergets Konvalescentförening (Malkova). Ordf. Sixten Andersson, Österlånggatan 50.

MALMÖ: Understödsföreningen för Lung-tbc-sjuka i Malmö stad. Almbäcksgatan 2 B, Malmö.

MALMÖHUS LÄN: Malmöhus Läns Lungsjukas Centralorganisation, Kamrergat. 3, Malmö.

MEDELPAD: Medelpads Lungsjukas Konvalescentförening Skolhusallén 23, Sundsvall. Ordf. Helmer Mattsson, sekr. Margareta Rönnmark Tel. 569 15.

NORRBOTTENS LÄN: Norrbottens Lungsjukas Centralförening. Ordf. Widar Östling, Box 520, Luleå 2. Tel. 1424.

NORRKÖPING: De Lungsjukas Förening och Understödsfond u. p. a. i Norrköping. Skolgatan 3. Tel. 230 19. Ordf. Harald Roos.

PITEÅ: De Lungsjukas Konvalescentförening. Ordf. och korresp. Håkan Bostrom, Box 771, Piteå.

RÅNEÅ: Råneåbygdens Konvalescentförening. Ordf. och korresp. Josef Sjöberg, S:a Orrbyn, Niemisel. Tel. 13.

SANDVIKEN: Sandvikens Konvalescentfören. Ordf. och korresp. Oscar Engberg, Bessemergatan 5, Sandviken.

SKARABORGS LÄN: Skaraborgs läns Konvalescentförening Ordf. Bertil Nordh, Postfack 16, Skövde.

SKELLEFTEÅ: Norra Västerbottens Konvalescentförening. Ordf. och korr. fru Nora Lindquist, Egnahemsgat. 40.

STOCKHOLM: Föreningen för lungsjuka i Stockholm (FLIS), Bondegatan 58, Stockholm. Ordf. Hugo Karlquist. Exp.: Bondegatan 58. Kassör Per Johansson. Tel. 40 65 71. Postgiro 15 99 30.

STOCKHOLMS LÄN: Stockholms Läns Lungsjukas Konvalescentförening. Postbox 42, Sundbyberg. Postgiro 28 89 42. Ordf. Adr. Carlsson, Barkarby.

Sektioner: Sundbyberg, Solna o. Spånga: Hagavägen 36, Hagalund. Ordf.: Lennart Malmqvist, Järvagatan 17, Hagalund.

Södertälje: Hilbert Svensson, Dalgatan 21 A.

UMEÅ: Konvalescentföreningen Lövsta, Umeå. Ordf. Sigfrid Eriksson, Box 1756, Holmsund.

UPSALA LÄN: Upsala läns konvalescentförening. Ordf. Sven Lindberg, Svarthamn 27, Skutskär. Tel. Harnäs 165. Kassör frkn Ulla Karlsson, Skolgatan 63 B, Uppsala. Tel. 341 07.

Sektioner: Skutskär m. o.: Ordf. Edvard Henriksson, Harnäs; Tierp m. o.: Ordf. Petrus Eriksson, Box 201, Tierp. Tel. 137; Söderfors m. o.: Ordf. Folke Axelsson, Östermalm, Söderfors; Enköping m. o.: Ordf. E. A. Lindkvist, Cyklonvägen 10, Enköping; Örbyhus m. o.: Ordf. Arne Karlsson, Box 2137, Tierp;

Uppsala m. o.: Ordf. Ulla Karlsson, Skolgat. 63 B, Uppsala. Tel. 341 07.

VÄNERSBORG: Norra Älvsborgs Konvalescentförening. Ordf. Knut Andersson. Nyg. 3, Vänersborg.

VÄSTERBOTTENS LÄN: Västerbottens Lungsjukas Centralförening. Ordf. Harald Holm, Box 1836, Holmsund.

VÄSTERNORRLANDS LÄN: Västernorrlands Lungsjukas Centralförening. Ordf. Yngve Mattsson, Skeppsbron 1, Härnösand. Tel. 2337. Sekr. Sven Wallmark, Alléväg. 24. Tel. 1081.

VÄSTMANLANDS LÄN: Föreningen för lungsjuka i Västmanland (F. L. I. V.). Ordf. Gunnar Pettersson, Vasagatan 41 A, Västerås. Tel. 332 41.

Sektionen i Köping: Ordf. Rune Ström, Tunadal 11, Box 271, Köping.

YSTAD: Konvalescentföreningen för Lungsjuka i Ystad med omnejd. Ordf. J. Ekstedt, St. Västergat. 29, Ystad.

ÖLAND: Ölands Konvalescentförening för lungsjuka. Ordf. och korresp. Harald Gustafsson, Mörbylänga.

ÖREBRO LÄN: Örebro Läns Patientförening, Postfack 92, Örebro. Ordf. Nils Belfrage, S:ta Birgittagat. 15 A, Örebro.

ÖRNSKÖLDSVIK: Norra Ängermanlands Konvalescentförening. Ordf. Aug. Lundberg, Järvad, kassör Carl J. Jansson, Box 276, Örnsköldsvik.

ÖSTERGÖTLANDS LÄN: De Lungsjukas Förening i Östergötland, Box 101, Linköping. Tel. 4440. Ordf. Thure Nilsson.

ÖSTERSUND: Jämtlands Läns Konvalescentförening, Box 139, Östersund. Ordf. B. E. Norman. Tel. 3601 kl. 17.30-18.30.

Schack

Redigerad av
E. LUNDIN

SEGER FÖR BOTVINNİK.

I Moskva har nyligen avslutats en turnering med 16 deltagare, däribland några framstående mästare från en del slaviska länder. Som segrare utgick Botvinnik, favoriten vid de stundande världsmästerskapstävlingarna. Han uppnådde 11 poäng av 15. Tvåa blev Ragozin med 10 1/2, 3-4 Boleslavsky och Smyslov med vardera 10. Kotov hade 9 1/2. Den berömda Keres var inte i form, han kom på 6-7 plats tillsammans med en ny förmåga vid namn Novotelnov, vilka vardera hade 9 poäng. Här följer Botvinniks seger mot sin närmaste konkurrent. Om detta parti i stället hade blivit remi, så skulle man av poängställningen kunnat utläsa, att Ragozin varit segraren!

INDISKT PARTI.

Botvinnik.	Ragozin.
1. d2-d4	Sg8-f6
2. c2-c4	e7-e6
3. Sb1-c3	Lf8-b4
4. e2-e3	Dd8-e7
5. Sg1-e2	b7-b6
6. a2-a3	Lb4xc3†
7. Se2xc3	Lc8-b7
8. d4-d5!	d7-d6
9. Lf1-e2	Sb8-d7
10. 0-0	0-0
11. e3-e4	e6xd5
12. e4xd5	Tf8-e8
13. Lc1-e3	a7-a6
14. Dd1-c2	Sd7-e5
15. Ta1-e1	Lb7-c8
16. Le3-d4	Lc8-d7
17. f2-f4	Se5-g6
18. g2-g4!	

Stormen bryter lös — med en gång framstår svart läge som nära nog hopplost, hans figurer ha inga reträtfält.

18. — —	De7-d8
19. g4-g5	Sf6-g4
20. Dc2-d2	h7-h6

Man finner lätt, att det inte fanns något sätt att rädda pjäsen.

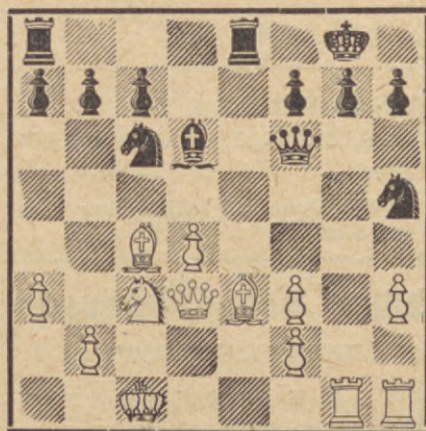
21. f4-f5	Sg6-e5
22. h2-h3	

Fortsatt motstånd är nu lönlöst, likväl gav svart upp först i 33:e draget.

Botvinnik slagen!

Även en stormästare av Botvinniks kaliber kan göra ett rent mänskligt förbi-seende. I partiet mot tjecken Pachman uppkom efterföljande diagramställning. Botvinnik har vit och är vid draget. Han spelade Tg1-g5? Det följde Te8-e3! Svart vann.

Pachman.

Botvinnik.

VEM

vill försöka ersätta min mamma. Jag är 7 år och pappa 33. Svar till "Ken", Status red.

Flushällsskolan Margareta

Matialar · Festväningar · Butiker · Elevkurser

STOCKHOLM: NORRMALMSTORG 1
BORÅS: HÄLSINGBORG
GÖTEBORG: JÖNKÖPING

Norrmalmstorg 1
Drottninggatan 69
S:t Erikspan 2
FENIX, Ad. Fr. Kyrkog. 10
LINKÖPING
MALMÖ

Rabatt genom kupongsystem

WASABRÖD ger rög i ryggen!

FRÅN NÄR OCH FJÄRRAN

(Forts. fr. sid. 31.)

av Pensionsstyrelsen upprättade statistiken över beviljade invalidpensioner. Tidningen skriver bl. a.:

"Då folkpensioneringsreformen förelades riksdagen kalkylerade man med att antalet invalidpensioner den 1 januari 1948 skulle uppgå till c:a 200.000. Kostnaderna för invalidpensionerna enligt de nya folkpensioneringsbestämmelserna torde kunna beräknas till genomsnittligen 1.000 kronor per pension årligen. Tack vare den goda sysselsättningen är sålunda för närvarande kostnaderna för invalidpensionerna c:a 67 miljoner kronor lägre än vad man räknade med vid reformens genomförande. Men därtill kommer att produktionen tillförts arbetskraft, som inte tidigare kunnat göra sig gällande där, och att ökat antal människor fått glädjen att känna sig vara till nytta."

Tidningen har i sammanhanget vänt sig till statssekreterare Per Nyström i socialdepartementet och bett denne göra ett uttalande i saken.

"Naturligtvis föreligger det risk att arbetsmarknaden vid en förändring i läget icke kommer att bereda rum i samma utsträckning som för närvarande åt de partiellt arbetsföra", säger statssekreterare Nyström. "Men knapphetssituationen har lärt åtskilliga företagare att med litet god vilja och en portion organisationsanlag kan människor, som tidigare ratats i produktionsprocessen, mycket väl inordnas där. En skicklig företagsledning, som förstår att nyttiggöra partiellt arbetsföra, kan räkna med att i dessa ha vunnit en stabil och till företaget fast knuten personal. Jag skulle vilja vädja till företagarna att tänka sig för ett tag, innan restriktivare principer beträffande antagandet av icke fullt arbetsföra återinföres. Det är här inte bara en nationalekonomisk fråga utan en fråga om humanitet, där en generös inställning utan tvivel kommer att skänka good-will åt företaget."

ORD ATT MINNAS:

Sjukdomen tuberkulos har utan tvivel i stort sett en ogynnsammare återverkan på de sjukas ekonomiska situation än någon annan sjukdom.

(Dr Gustaf Neander.)

BORÅS och SÖDRA
ÄLVSBORGS LÄN

Kinna Väveri

Bröderna Nilsson

AB BREDIN & C:O — KINNA

Värme- och Sanitära anläggningar
utföras fackmässigt under garanti

Telefon 323

Aktiebolaget

Marks Jacquardväveri

Tel. 600 08 Björketorp Tel. 600 08

Tillverkar:

Möbiltyger, Duchatelltäcken, Gardiner och Draperivaror i såväl bomull som konstsilke

Ahnviks Pappersindustri

Fabriken Svea, Bockasjögatan

Tillverkning av: Brevblock, Papeterier,
Telefonblock m. m.

Lager av: Omslagspapper, papperspåsar,
skrivpapper, bindgarn m. m.

Telefoner 164 10 - 135 44 - 122 39

H. Svegmarks Fabriks A/B

BORÅS

Tel. 176 55

BETALD ANNONSPLOTS

ESKILSTUNA

SE PÅ SLANTEN
OCH KVALITÉN—

köp i

konsum
ESKILSTUNA

ESKILSTUNA

BENANDERS CYKELAFFÄR

Kungsvägen 23 ESKILSTUNA Tel. 320 03

CYKLAR AV OLIKA MÄRKEN

Reparationer utföras omsorgsfullt

Esso Bensinstation

Kungsvägen 9. Tel. 306 94.

I bostaden 351 03.

Innehavare Einar Andersson

ESKILSTUNA

BENSIN. OLJOR.

Fullständig service

Västermalms Livsmedel

(Ebba Gustafsson & Co)

Franzéngatan 35 — Telefon 337 17

FÖRSTKLASSIGA VAROR.

STOR SORTERING

GÄVLE

BUSS-CAFÉET

(FULLSTÄNDIG KAFÉFÖRELSE)

Gävle

Tel. 6573

OBS! Även till avhämtning och utskickning.

Kappor och Klänningar

STÖRSTA SORTERING

GÄVLE KAPPMAGASIN

NYBYGGNADER, OMBYGGNADER
och husbyggnadsreparationer
utföras förmånligt

PRAKTISKA BYGGNADS AB

Drottninggat. 56 - Tel. 2968, 3969

Införda kostnadsförslag

VACKRA MÖBLER

STIL — KVALITET — LÅGA PRISER

AB SÖRMANS MÖBELAFFÄR

Drottninggatan 11, Gävle. Telefon 875

Sandviken. Telefon 3472

BETALD ANNONSPLOTS

GÖTEBORG

Alos självklistrande

KUVERT, KORTBREV,

AVLÖNINGSPÅSAR

Ensamtillverkare:

A. LINDGREN & SÖNER

Göteborg

HALMSTAD

BETALD ANNONSPLOTS

JÖNKÖPING

med omnejd

ABRAHAMSSONS Snickerifabrik SMÅLANDS TABERG

Tel.: 77 och 277 fabriken, linjevälj., 8 fabrikör Arnold Abrahamssons bost., 180 fabrikör Hans Abrahamssons bost., 76 fabrikör J. H. Abrahamssons bost. Tillverkning av alla slags byggnadssnickerier, hyvl. och ohyvl. trävaror. Försäljer: PLYWOOD, MASONITE, TREE-TEX, ANKARBOARD m. m.

June-Munktell Marinmotor

för fiske-, frakt- o. passagerarefartyg

AKTIEBOLAGET

JÖNKÖPINGS MOTORFABRIK

Jönköping. Telegr.-adr.: Motor

Telefoner: 197, 897.

BETALD ANNONSPLOTS

KIRUNA

Alltid färska BAKVERK

CONDITORI BRÄNDA TOMTEN
(PAUL LAVÉN)

— Tel. 109 —

TÄRTOR — EFTERRÄTTER

KUNGÄLV

BETALD ANNONSPLOTS

LINKÖPING

STORA HOTELET LINKÖPING

Förnämliga matsalar. Storartad festväring för alla slags beställningar. Gott bord. Facila priser. Utmärkt musik.

Trädgårdsföreningens Restaurant
Rekommenderas.

LULEÅ

STANDARD HOTEL KÖPMANGATAN 30

Centralt, modernt, bekvämt.

Restaurant med fullst. rättigheter.

Tel. 3420 el. namn nr. "Standard Hotell"

MALMBERGET

BETALD ANNONSPLOTS

MALMÖ**MARMOR, KALKSTEN**och **GRANIT****INGENJÖRSFIRMAN H. SVENSSON**— Villa Daisy, Mariedalsvägen —
MALMÖ Telefon 153 80**MORA**

BETALD ANNONSPLOTS

NORRKÖPING**EDERT DAGLIGA BRÖD**

erhålles färskt och gott i

Hötorgetts Fin- & Hembageri

Inneh.: G. SVENSSON

S:a Kyrkogatan 46 Telefon 246 53

Beställningar emottagas.

Kjellman & Bothvidssons Tryckeri

(Inneh. N. HELLRON)

Trädgårdsgatan 1 Tel. 200 56

Smakfulla Visit- och Bjudningskort.

Utför alla slag av Trycksaker för
handel och industri.

Snabbt utförande - Humana priser

MORANNAS**HEMBAGERI & KAFFESTUGA**

Hospitalsgatan 23 — Norrköping

Telefon 222 66.

Beställningar mottagas tacksamt!

Aktiebolaget Trycksaker**BOK- & ACCIDENSTRYCKERI**

Repslagaregatan 25

Telefon 209 52 Postgirokonton 13 05 52

BETALD ANNONSPLOTS

NORRTÄLJE

BETALD ANNONSPLOTS

SUNDSVALL**NORRLANDS TRAVSÄLLSKAP**avhåller å Bergsäckers Travbana Sunds-
vall, travtävlingar c:a 30 söndagar under
Mars—Oktober 1948. Totalisator.

Restauranter, Högtalarmusik.

Tel.: Kontoret 4270. — Banmäst. 5330.

UMEÅ**HERMANSSONS MÖBELAFFÄR****MÖBLER, MATTOR, GARDINER**

Telefon 183 — Storgatan 36

Bröderna**LINDFORS****JÄRNVAROR I PARTI**

★

Umeå: Namnanrop. Skellefteå 109 44.

DOKTOR BJÖRN MORAEUS

Storgatan 87 - UMEÅ

L u n g s j u k d o m a rMottagning efter överenskommelse per
telefon Umeå 28 60.**UMEÅ TEGELBRUK,****Bäckström & Co.**

Box 5, Umeå l.

Tel. kontoret 570

bruket 126

UPPSALA**SVEA LINDSTRÖMS****HEMBAGERI****JÄRNBROGATAN 36**

Telefon 338 58

REKOMMENDERAS**Puts och murbruk**

levereras av

AB GOZZIS Murbruksfabrik

Tel. 331 87 Uppsala Tel. 331 87

BETALD ANNONSPLOTS

VÄRNAMO**VÄRNAMO KRAFTAKTIEBOLAG**

Elektrisk ström för

Uppvärmning - Hushållsändamål

Motordrift

Telefoner:

Kont. 89, Kassa 912, Transformatorst. 605.

VÄSTERÅS*Runes*

KONDITION

Emausgatan 29 VÄSTERÅS Tel. 389 70

VÄRGBO HANDELSTRÄDGÅRD

Telefon 312 32

Blomsterhandel, Stora gatan 86. Tel. 305 61
Utför alla slags Binderier och Blomster-
korgar omsorgsfullt. Årstidens krukväx-
ter och lösa blommor i stor sortering och
till billiga priser.

BETALD ANNONSPLOTS

ÖREBRO**Örebro Lump- & Skrotaffär**Magasin o. Kontor, Triangeln, Örebro
Tel. 130 43Köper och säljer i parti och minut:
Järn- och Metallsrot samt Lump av
alla slag.

Bröd från

APK

bästa man kan få

A.P.Kjellgrens Brödfabrik AB
Örebro**Hushållsskolan MARGARETA**

ÖREBRO

Klostergatan 11 Tel. 118 70, 117 50

1:a kl. Matsalar

Festvåning och Matvaruaffär

Elever mottagas

GYNNA*Status annonsörer*

BINOKULÄR

Huvudlupp

Ett utomordentligt synhjälpmedel för läkare vid operationer. Stort synfält (upp till 17 cm Ø) och ett stort objektavstånd (upp till 20 cm). Förstoring 2.25 ggr vid normal ackommodation.

Luppen passar för alla ögonavstånd. Den, som använder glasögon kan bekvämt behålla dem på. Ingen inställning och anpassning är nödvändig. Vikt: 110 gram. Pris 45:—.

Tillverkas och försäljes av

ZEISS SVENSKA AB

Kungsgatan 33, 1 tr., Stockholm
Tel. 23 09 65

BETALD ANNONSPLATS

LENHOVDA

Radiatorfabrik AB.

Tel. 88 LENHOVDA Tel. 88

Tillverkar Plåtradiatorer!

Oljeeldningsaggregat

Svenska och utländska kvalitetsmärken försäljas
och installeras av auktoriserad försäljare.
Begär offert! Korta leveranstider.

Ombud antagas på de platser där vi ej äro representerade

AKTIEBOLAGET TEKNIK VÄSTERÅS

Box 15, Västerås. Tel. 374 10 (växel)